

Luguše i Eraci - dva ranosrednjovjekovna groblja na rubu Danilskog polja

Krznar, Siniša; Krnčević, Željko; Turkalj, Kristina

Source / Izvornik: **Annales Instituti Archaeologici, 2024, XX, 194 - 217**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.33254/aia.20.1.12>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:291:483409>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

Annales
Instituti
Archeologici

Godišnjak
Instituta za
arheologiju

XX - 2024

UDK 902/904
ISSN: 1848 6363

Glavna i odgovorna urednica / Editor in chief
Katarina Botić

Tehnički urednici / Technical editors
Katarina Botić
Marko Dizdar

Uredništvo / Editorial board
Marko Dizdar, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Hrvoje Kalafatić, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Ana Konestra, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Siniša Krznar, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Andreja Kudelić, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Bartul Šiljeg, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Asja Tonc, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Marina Ugarković, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Mario Gavranović, Austrian Archaeological Institute, Austrian Academy of Sciences, Vienna, Austria
Boštjan Laharnar, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana, Slovenija
Alenka Tomaž, Fakulteta za humanistične studije, Univerza na Primorskem, Koper, Slovenija
Vesna Bikić, Arheološki institut, Beograd, Srbija
Perica Špehar, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija
Miklós Takács, BTK Institute of Archaeology, Research Centre for the Humanities ELKH, Budapest, Hungary

Izdavački savjet / Editorial committee
Juraj Belaj, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Saša Kovačević, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Goranka Lipovac Vrkljan, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Daria Ložnjak Dizdar, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Branka Migotti, Zagreb, Hrvatska
Ivana Ožanić Roguljić, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Ante Rendić-Miočević, Zagreb, Hrvatska
Tajana Sekelj Ivančan, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Tihomila Težak-Gregl, Zagreb, Hrvatska
Tatjana Tkalčec, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Željko Tomičić, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, Hrvatska
Ante Uglešić, Sveučilište u Zadru, Odjel za arheologiju, Zadar, Hrvatska
Snježana Vrdoljak, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska

Prijevod na engleski / English translation
Marko Maras i autori

Lektura / Language editor
Katarina Botić i autori (hrvatski jezik/Croatian)
Marko Maras (engleski jezik/English)

Nakladnik / Publisher
Institut za Arheologiju
Institute of Archaeology

Adresa uredništva / Editor's office address
Institut za arheologiju
/ Institute of Archaeology
Jurjevska ulica 15
HR-10000 Zagreb
tel 385 (0) 1 615 0250
fax 385 (0) 1 605 5806
e-mail: iarh@iarh.hr
web: http://www.iarh.hr

Dizajn / Design
Umjetnička organizacija OAZA

Korektura / Proofreaders
Katarina Botić

Računalni slog / Layout
Hrvoje Jambrek

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indekse: Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index, SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam. / Annales Instituti Archaeologici are included in the indexes: Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index, SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam.

Izrađeno uz financijsku potporu Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske. / Made with the financial support of the Ministry of Science, Education and Youth of the Republic of Croatia.

E-izdanja. Publikacija je dostupna u digitalnom obliku i otvorenom pristupu na <https://hrcak.srce.hr/en/aia> / E-edition. The publication is available in digital and open access form at <https://hrcak.srce.hr/en/aia>

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom. / This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

DOI 10.33254

Annales
Instituti
Archeologici

Godišnjak
Instituta za
arheologiju

SADRŽAJ – CONTENTS

6

Uvodna riječ
Introduction

Prethodna priopćenja Preliminary reports

9–24

Andreja Kudelić
Damir Kliškić
Natali Neral
Mia Marijan

Sirovina, tehnike i upotreba brončanodobne lončarije s nalazišta Dugiš u Otoku kod Sinja
Raw materials, techniques, and use of Bronze Age pottery from Dugiš site in Otok near Sinj

25–33

Marinko Tomasović †

Arhajski i početni faroški proizvodni tip Korint B amfore s gradinskog lokaliteta Sveti Petar u Makarskoj
The Archaic and early Pharos production type of Corinthian B amphora from the hillfort site of Sveti Petar in Makarska

34–53

Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica

Rezultati istraživanja nalazišta Zakotorac – Gomile 2021. godine
Results of the 2021 excavations at the Zakotorac – Gomile site

54–64

Tomislav Bilić
Ivan Mirnik
Hrvoje Potrebica

Posthumous drachm of Alexander III from Kaptol – Gradca (south-central Pannonia)
Posthumno kovana drahma Aleksandra III. s lokaliteta Kaptol – Gradca (središnja južna Panonija)

65–78

Hrvoje Potrebica
Ivana Ožanić Roguljić
Sanda Hančević
Marta Kalebota

Lumbarda – Sutivan, nalaz keramike tipa Crecchio
Lumbarda – Sutivan, Crecchio-type pottery find

79–106

Pio Domines Peter
Ana Konestra

Arheološki nalazi s položaja ulica Mile Magdića 8 u Senju i nove spoznaje o topografiji kasnoantičkog i srednjovjekovnog Senja
Archaeological finds from the site at Mile Magdića Street 8 in Senj and new insights into the topography of late Roman and medieval Senj

107–125

Igor Kulenović

Arheologija krajolika Novaljskog polja
Archaeology of the landscape of Novaljsko Polje

126–151

Ana Konestra

O još jednom srednjovjekovnom groblju Vinodola: prvi podaci s istraživanja lokaliteta Bribir – Štale
Another medieval cemetery in Vinodol: first data from the Bribir – Štale excavations

152–164

Tatjana Tkalčec
Ivan Valent

Novootkriveno visinsko gradište Lepavina – Gradina i memorija o kaštelu Vina
The newly discovered hilltop site of Lepavina – Gradina and the memory of the kaštel Vina

165–180

Pio Domines Peter

Karakterizacija suhozidnog krajolika brda Mačjak kod Prtljuga (otok Ugljan)
Characterizing the dry stone walled landscape of Mačjak Hill near Prtljug (Island of Ugljan)

Pregledni radovi Review articles

181–193

Snježana Vrdoljak

Zoomorfna figura iz kasnobrončanodobnog
naselja Kalnik – Igrišče

Zoomorphic figurine from the Late Bronze Age
settlement of Kalnik – Igrišče

194–217

Šiniša Krznar

Željko Krnčević

Kristina Turkalj

Luguše i Eraci – dva ranosrednjovjekovna groblja
na rubu Danilskog polja

Luguše and Eraci – two early medieval cemeteries
on the edge of Danilsko Polje

Kratko priopćenje Short communication

218–224

Juraj Belaj

Tea Kokotović

Sebastijan Stingl

Arheološka istraživanja lokaliteta Gradišče kod
Margečana 2023. godine

Archaeological excavations of the Gradišče site
near Margečan in 2023

225–228

Upute autorima

Guidelines for Contributors

Dvadeset godina časopisa Annales Instituti Archaeologici Twenty years of the Annales Instituti Archaeologici journal

Nakon ratnih razaranja zadnjeg desetljeća 20. stoljeća, započela su veća ulaganja u infrastrukturnu izgradnju, posebno većih prometnica, čime je započelo razdoblje velikih zaštitnih arheoloških istraživanja. Paralelno je započelo znatnije ulaganje u razvoj kulture i znanosti, te posljedično i jačanje djelatnost Instituta za arheologiju. Vrlo brzo se javila ideja o objedinjavanju kraćih godišnjih izvješća terenskih istraživanja Instituta u jednu publikaciju, no format znanstvenog časopisa Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu nije odgovarao takvim potrebama. Stoga je 2005. godine utemeljen novi časopis pod nazivom Annales Instituti Archaeologici – AIA (Godišnjak Instituta za arheologiju) koji od samog početka izlazi jednom godišnje (jedan volumen, jedan broj).

Prvi volumen časopisa (I/2005) izdan je 2005. godine i objedinio je 13 radova. Osim tiskanog izdanja (ISSN 1845-4046), časopis je vrlo brzo počeo izlaziti i u elektroničkom izdanju (ISSN 1848-6363) na centralnom portalu znanstvenih i stručnih časopisa Hrčak (<https://hrcak.srce.hr/aia>). Radovi u idućem volumenu (II/2006) bili su recenzirani, no ta praksa nije nastavljena. Do volumena VIII/2012 časopis je izlazio u oba formata, ali je zbog nedostatka sredstava do danas zadržano samo elektroničko izdanje. Od volumena X/2014 do XVII/2021 u časopisu je objavljivana i ostala djelatnost Instituta koja je od 2022. godine izdvojena u posebno godišnje izvješće

Following the war-ravaged final decade of the 20th century, substantial investments were initiated in the construction of infrastructure, particularly in major roads, thereby initiating a period of extensive rescue archaeological research. Simultaneously, significant investments were initiated in the advancement of culture and science, resulting in the enhancement of the Institute of Archaeology's activities. The idea of combining the Institute's shorter annual field research reports into one publication quickly emerged, but the format of the scientific journal Prilozi Instituta za arheologija in Zagreb did not meet such needs. As a result, in 2005, a new journal was founded under the name Annales Instituti Archaeologici – AIA (Annual of the Institute of Archaeology), which has been published annually (one volume, one issue) since its inception. The first volume of the journal (I/2005) was published in 2005 and included 13 papers. In addition to the printed edition (ISSN 1845-4046), the journal soon commenced publication in electronic format (ISSN 1848-6363) on the central portal for scientific and professional journals Hrčak (<https://hrcak.srce.hr/aia>). The papers in the next volume (II/2006) were peer-reviewed, however, this practice was not continued. Until volume VIII/2012, the journal was published in both formats, but due to lack of funds, only the electronic edition has been retained to this day. From volumes X/2014 to XVII/2021, the journal

Instituta dostupno na mrežnoj stranici (<https://www.iarh.hr/hr/institut/godisnje-izvjesce-instituta/>).

Posustajanjem velikih infrastrukturnih radova, sve jačim tržišnim natjecanjem te promjenom sustava financiranja znanstvene djelatnosti, dugogodišnja forma terenskih izvješća više nije bila pogodna za objavljivanje aktivnosti koje su provodene u sklopu pojedinih znanstvenih projekata, pa je u časopis uvedeno više promjena. Umjesto objava isključivo terenskih izvješća djelatnika Instituta, 2020. godine uveden je recenzentski postupak te je časopis počeo objavljivati sve kategorije radova, osim izvornih znanstvenih, otvarajući se pri tome širem krugu autora. Uvedena je forma proširenog sažetka na stranom jeziku kako bi međunarodna vidljivost radova bila što veća, a zadržana je objava na hrvatskom jeziku, te uvedena mogućnost objave radova na stranom jeziku za strane autore uz prošireni sažetak na hrvatskom jeziku. Zatim je 2021. (Vol. XVII) izmijenjen dizajn naslovnice, a 2022. godine (Vol. XVII) i unutrašnji izgled časopisa. Od volumena XIX/2023 za sve znanstvene radove uvedeno je korištenje doi identifikatora (10.33254/aia). Uvođenjem ovih promjena i podizanjem kvalitete radova, časopis je stekao uvjete za indeksiranje u međunarodnim bazama (Web of Science i Scopus).

U dvadeset godina izlaženja, časopis je vodilo troje glavnih urednika: Željko Tomičić (Vol. I/2005 – VIII/2012), Marko Dizdar (Vol. XIX/2013 – XVI/2020) i Katarina Botić (od Vol. XVII/2021).

Dinamičnost promjena u sadržaju i uredničkoj politici časopisa u stopu je pratila razvoj u znanosti, visokom obrazovanju, kulturi i društvu općenito. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine stvoreni su uvjeti stabilnijeg financiranja znanstvene djelatnosti, time i izmještanja fokusa sa stručnih na znanstvene teme. No, tek su događaji 2020. godine, obilježene pandemijom koronavirusa i potresima, potaknuli bržu transformaciju sadržaja časopisa i uredničke politike. Društvene promjene koje su uslijedile 2023. godine već nagovještaju smjer daljnjeg razvoja časopisa, ali to ostavljamo za iduće brojeve.

also published other activities of the Institute, which from 2022 have been separated into a special annual report of the Institute available on the website (<https://www.iarh.hr/hr/institut/godisnje-izvjesce-instituta/>).

With the slowing down of large-scale infrastructure works, increasing market competition, and changes in the system of financing scientific activities, the long-standing form of field reports was no longer suitable for publishing activities carried out as part of individual scientific projects, so several changes were introduced to the journal. Instead of publishing only field reports by Institute employees, in 2020 a peer-review process was introduced and the journal began publishing all categories of papers, except for original scientific papers, opening up to a wider circle of authors. The form of an extended abstract in a foreign language was introduced to increase the international visibility of the papers, while publication in Croatian was retained, and the possibility of publishing papers in a foreign language for foreign authors with an extended abstract in Croatian was introduced. Then, in 2021 (Vol. XVII), the cover design was changed, and in 2022 (Vol. XVII) the internal layout of the journal followed. From volume XIX/2023, the use of DOI identifier (10.33254/aia) was introduced for all scientific papers. By introducing these changes and improving the quality of the papers, the journal has gained the conditions for indexing in international databases (Web of Science and Scopus).

In its twenty years of publication, the journal has been led by three editors-in-chief: Željko Tomičić (Vol. I/2005 – VIII/2012), Marko Dizdar (Vol. XIX/2013 – XVI/2020) and Katarina Botić (from Vol. XVII/2021).

The dynamics of changes in the journal's content and editorial policy have kept pace with developments in science, higher education, culture and society in general. The accession of the Republic of Croatia to the European Union in 2013 created conditions for more stable financing of scientific activities, thus shifting the focus from professional to scientific topics. However, it was only the events of 2020, marked by the coronavirus pandemic and earthquakes, that prompted a more rapid transformation of the journal's content

Na kraju, bez autora, a posebno anonimnih recenzenata koji uvijek spremno odvajaju svoje vrijeme, kvaliteta sadržaja i opstanak časopisa Annales Instituti Archaeologici ne bi bili mogući. Zato svima hvala na uloženom trudu.

Katarina Botić

and editorial policy. The social changes that followed in 2023 already hint at the direction of the journal's further development, but we will leave that for future issues.

Finally, without the authors, and especially the anonymous reviewers who always willingly give of their time, the quality of the content and the survival of the journal Annales Instituti Archaeologici would not be possible. Therefore, thank you all for your hard work.

Dosadašnji brojevi časopisa Annales Instituti Archaeologici / Previous issues of the journal Annales Instituti Archaeologici

Godina izdanja / Year of publication	Godište broja / Year of issue	Broj (volumen) / Number (volume)	Format izdanja / Publication format	Ukupan broj radova / Total number of papers	Ukupan broj stranica / Total number of pages
2006	2005	I	tiskano i elektroničko / printed and electronic	13	86
2007	2006	II	tiskano i elektroničko / printed and electronic	18	101
2007	2007	III	tiskano i elektroničko / printed and electronic	19	98
2009	2008	IV	tiskano i elektroničko / printed and electronic	21	115
2010	2009	V	tiskano i elektroničko / printed and electronic	31	150
2011	2011	VI	tiskano i elektroničko / printed and electronic	22	121
2012	2011	VII	tiskano i elektroničko / printed and electronic	26	121
2013	2012	VIII	tiskano i elektroničko / printed and electronic	26	156
2013	2013	IX	elektroničko / electronic	27	194
2014	2014	X	elektroničko / electronic	35	215 (228)
2015	2015	XI	elektroničko / electronic	25	141 (148)
2016	2016	XII	elektroničko / electronic	36	222 (234)
2017	2017	XIII	elektroničko / electronic	29	181 (190)
2018	2018	XIV	elektroničko / electronic	24	160 (173)
2019	2019	XV	elektroničko / electronic	28	238 (251)
2020	2020	XVI	elektroničko / electronic	23	301 (314)
2021	2021	XVII	elektroničko / electronic	24	258 (268)
2022	2022	XVIII	elektroničko / electronic	16	222
2023	2023	XIX	elektroničko / electronic	11	151

Luguše i Eraci – dva ranosrednjovjekovna groblja na rubu Danilskog polja

Luguše and Eraci – two early medieval cemeteries on the edge of Danilsko Polje

Pregledni članak >
Srednjovjekovna arheologija
Review article >
Mediaeval archaeology

Siniša Krznar¹
Željko Krnčević²
Kristina Turkalj¹

(1) Institut za arheologiju
Jurjevska ulica 15
HR-10000 Zagreb
skrznar@iarh.hr
ORCID: 0000-0001-6709-4193
kristina.turkalj@iarh.hr

(2) Muzej grada Šibenika
Ul. Gradska vrata 3
HR-22000 Šibenik
zkrncevic@gmail.com

Primljeno Received 08. 12. 2024.
Prihvaćeno Accepted 27. 12. 2024.
doi.org/10.33254/aia.20.112

Ključne riječi: Danilo, Luguše, Eraci, rani srednji vijek, groblje, pogrebni običaji, nakit

Key words: Danilo, Luguše, Eraci, Early Middle Ages, cemetery, burial customs, jewellery

U radu su obrađena dva ranosrednjovjekovna groblja smještena na sjevernim padinama Danilskog polja. Groblje na položaju Luguše slučajno je pronađeno prilikom izgradnje vodovoda kada su uništena četiri groba. Arheološka istraživanja lokaliteta nisu provedena, a širi položaj je 2022. godine snimljen geomagnetskom metodom. Groblje u Eracima istraženo je 1971. godine, no do sada nije detaljno objavljeno. U oba slučaja radi se o manjim grobljima, kraćeg trajanja koja su vjerojatno pripadala pojedinim manjim zaselcima. Na temelju analize pogrebnih običaja, arhitekture grobnih komora te prvenstveno nalaza nakita groblje u Eracima možemo datirati u deseto stoljeće. Takvu dataciju potvrđuje i ¹⁴C analiza uzorka ljudske lubanje pronađene prigodom revizijskog istraživanja 2022. godine.

This paper examines two early medieval cemeteries situated on the northern slopes of Danilsko Polje (Danilo Plain). The cemetery at Luguše was accidentally discovered during the construction of a water supply system, when four graves were destroyed. No archaeological excavation was conducted at this site, but a geomagnetic survey of the surrounding area was undertaken in 2022. The cemetery at Eraci, excavated in 1971, has not yet been published in detail. Both are small, short-period cemeteries, likely associated with individual hamlets. Analysis of the burial customs, grave chamber architecture, and particularly the jewellery finds, suggests a 10th-century date for the cemetery at Eraci. This dating is supported by ¹⁴C analysis of a human skull sample recovered during a 2022 revisionary investigation.

Uvod

Danilsko polje ruralno je područje smješteno u zaleđu Šibenika i od njega udaljeno otprilike 15 km u smjeru istoka. Taj prostor je danas podložan depopulaciji, starenju stanovništva i postepenom propadanju. Međutim, tijekom prošlosti zahvaljujući među ostalim i svojim geomorfološkim karakteristikama imao je znatno važniju ulogu. Radi se o, morfološki gledano, ovalnoj udolini koja se pruža u smjeru sjeverozapad – jugoistok i nalazi se između dva vapnenačka grebena, produžetka Trtra s Velikom glavom (542 m n.v.) sa sjevera i sjeveroistoka te nižega Crnog brda (252 m n.v.) s Podima s juga i jugozapada. Danilsko polje je eliptičnog oblika, duljine oko 8 km, maksimalne širine 1,5 km, dok površina polja iznosi oko 5,5 km². Smješteno je na nadmorskoj visini od 137 m do preko 200 m (Magaš, Blaće 2010: 7; Blaće 2014: 174). U dnu sinklinale, odnosno udoline polja, dva najmlađa sloja geoloških naslaga odredila su važnost Danilskog polja, odnosno mogućnost njegova stalna naseljavanja i iskoristivosti zemljišta tijekom prošlosti. Radi se o kompleksu vapnenaca i lapora s glaukonitima i flišnih lapora srednjeg eocena te kvartarnim aluvijalnim taložinama koje ga najvećim dijelom prekrivaju. Holocenske aluvijalne naslage, zastupljene su pijescima, muljem, pretaloženim ilovačama i različitim proizvodima trošenja, te čine poljoprivredno najiskoristiviji dio polja. Flišna podloga i aluvijalne naslage zbog mogućnosti zadržavanja vode obiluju hidrološkim pojavama (lokve, sezonski vodotoci, zdenci) koje su imale ključnu ulogu u razvitku zajednica u ovom prostoru (Magaš, Blaće 2010: 10–13). Povoljna geomorfološka, hidrološka

te pedološka obilježja Danilskog polja omogućila su njegovo naseljavanje od neolitika pa sve do današnjih dana. Pored eponimnog lokaliteta neolitičke danilske kulture (Korošec 1955; 1964; Batović 1979: 524–574; Dimitrijević et al. 1998: 95–103; McClure, Podrug 2016; Mendošić 2016), na prostoru Danilskog polja te okolnih viših položaja nalaze se i iznimno značajni lokaliteti ostalih prapovijesnih perioda (Brajković et al. 2013: 56–67) ali i antike (Rendić-Miočević 1989; Lipovac Vrkljan, Miletić 2000; Krnčević et al. 2000; Suić 2003; Domic Kunić, Radman-Livaja 2009; Brajković et al. 2013; Glavaš 2015) te srednjeg vijeka (Krnčević 1993; 1998; Brajković et al. 2013: 103–125). Na položaju Stari šematorij / Šematorij, uz današnje groblje i crkvu sv. Danijela, pronađeno je veliko srednjovjekovno groblje na kojem je istraženo otprilike 370 grobova. Ti grobovi se na temelju pronađenih nalaza datiraju od 9. stoljeća do kasnog srednjeg vijeka (Krnčević et al. 2000: 61–62; Brajković et al. 2013: 104–106). Tijekom srednjeg vijeka na prostoru polja postojalo je i nekoliko srednjovjekovnih naselja: Mokro, Biranj, Orišje i Striševo (Stošić 1941; Kolanović 1995). Ta naselja su zbog osmanlijskih provala i osvajanja tijekom prve polovine 16. stoljeća opustošena, a stanovništvo je izbjeglo prema obali i na šibenske otoke (Stošić 1941). Zbog nesigurnosti, Danilsko polje je bilo, između 16. i 18. stoljeća, samo povremeno nastanjeno u mirnijim razdobljima kako bi se iskoristila plodna zemlja. Nakon prestanka sukoba početkom 18. stoljeća, uslijedila je intenzivnija obrada polja te obnova i izgradnja stambenih i gospodarskih objekata na prisojnim padinama brda podno kojih se prostiralo polje (Blaće 2014: 178–179).

Karta 1 Položaj arheoloških lokaliteta Danilo – Luguše i Danilo – Eraci (izvor: Geoportal Državne geodetske uprave, DOF 2021; doradio: S. Krznar)
 Map 1 Position of the archaeological sites of Danilo – Luguše and Danilo – Eraci (source: Geoportal of the State Geodetic Administration, DOF 2021; adapted by: S. Krznar)

Povijest istraživanja

Kao što je spomenuto u uvodu, najpoznatiji i najznačajniji srednjovjekovni lokalitet u Danilskom polju nalazi se na položaju Stari šematorij / Šematorij. Međutim, pored njega su na sjevernim obroncima, koji se blago spuštaju prema polju, ustanovljena još dva ranosrednjovjekovna groblja. Radi se o položajima Danilo – Luguše te Danilo – Eraci (karta 1).

Groblje na položaju Luguše otkriveno je slučajno, prigodom gradnje Zagorskog vodovoda, 1951. godine. Nalazi se oko 1500 m sjeverozapadno od lokaliteta Danilo – Šematorij. Prigodom radova na ovom su lokalitetu otkrivena tri groba, od kojih su dva bila potpuno uništena. Frane Dujmović u svojim *Terenskim dnevnicima* donosi podatak da su grobovi bili orijentirani u pravcu sjever – jug, obložnice su im bile izrađene „u suho“ od pravilnog kamenja, a kao pokrov su služile nepravilne kamene ploče. Uz pokojnike su pronađena i dva brončana prstena. Kasnijim radovima¹ otkriven je još jedan grob u kojem su pronađene dvije naušnice i jedan prsten (Dujmović 1947 – 1957). Lokalitet u svojim kapitalnim djelima spominju Dušan Jelovina (Jelovina 1976: 61) i Maja Petrinec (Petrinec 2009: 53), no ne donose o njemu nikakve dodatne informacije. Željko Krnčević pronađene nalaze datira u period 9. – 10. stoljeća (Brajković et al. 2013: 108). Kako bi se ustanovio potencijal lokaliteta za buduća istraživanja, u razgovoru s lokalnim stanovništvom određen je njegov okvirni položaj te je 2022. godine provedeno geomagnetsko snimanje šireg prostora.² Zbog anomalija modernog porijekla (metalne cijevi vodovoda) interpretacija podataka je otežana no ipak je donijela zanimljive rezultate. Dio prostora na kojem su po sjećanju mještana pronađeni grobovi je arheološki prazan. Međutim, prostor u jugoistočnom dijelu bogat je potencijalnim arheološkim zapisima. Na tom dijelu, koji obuhvaća cca 2.500 m², ustanovljene su magnetne anomalije koje se mogu povezati s postojanjem groblja te drugih arheoloških objekata (sl. 1–2). Nažalost, tamo se nalazi maslinik te je mogućnost daljnjeg arheološkog istraživanja upitna.

Lokalitet Danilo – Eraci smješten je istočno od Luguša te sjeveroistočno od Šematorija, također na sjevernim padinama Danilskog polja, između Erakovih i Klisovića kuća. Istraživanje ovog lokaliteta proveli su 1971. godine Marija Šmalcelj i Zlatko Gunjača. Tada su otkrivena i istražena 32

ranosrednjovjekovna groba. Na temelju podataka koje su mu ustupili voditelji istraživanja, prve sažete informacije o groblju objavljuje Dušan Jelovina. On ukratko opisuje grobnu arhitekturu i donosi broj pronađenih nalaza no bez njihove analize. Zanimljivo je da, iako nije provedena antropološka analiza, smatra da je spol odrediv kod 12 pokojnika (dva muškarca, četiri žene te šestoro djece). Nažalost, ove podatke ne povezuje s numeracijom grobova u kojima su pokopane te osobe (Jelovina 1976: 42). Osnovne informacije o groblju donosi i Maja Petrinec koja ga određuje kao groblje na redove s isključivo kršćanskim značajkama pokapanja (Petrinec 2009: 53). U svojoj monografiji groblje spominje i Vladimir Sokol koji ga smješta u svoju II. fazu, odnosno klasični sloj Starohrvatske materijalne kulture (Sokol 2019: 138). Do danas se, nažalost, očuvao samo dio nalaza te originalne dokumentacije s istraživanja. Sačuvan je tlocrt groblja (sl. 3), fotografije dijela grobova i prvih par stranica dnevnika istraživanja sa sažetim opisom prvih deset grobova (sl. 4).

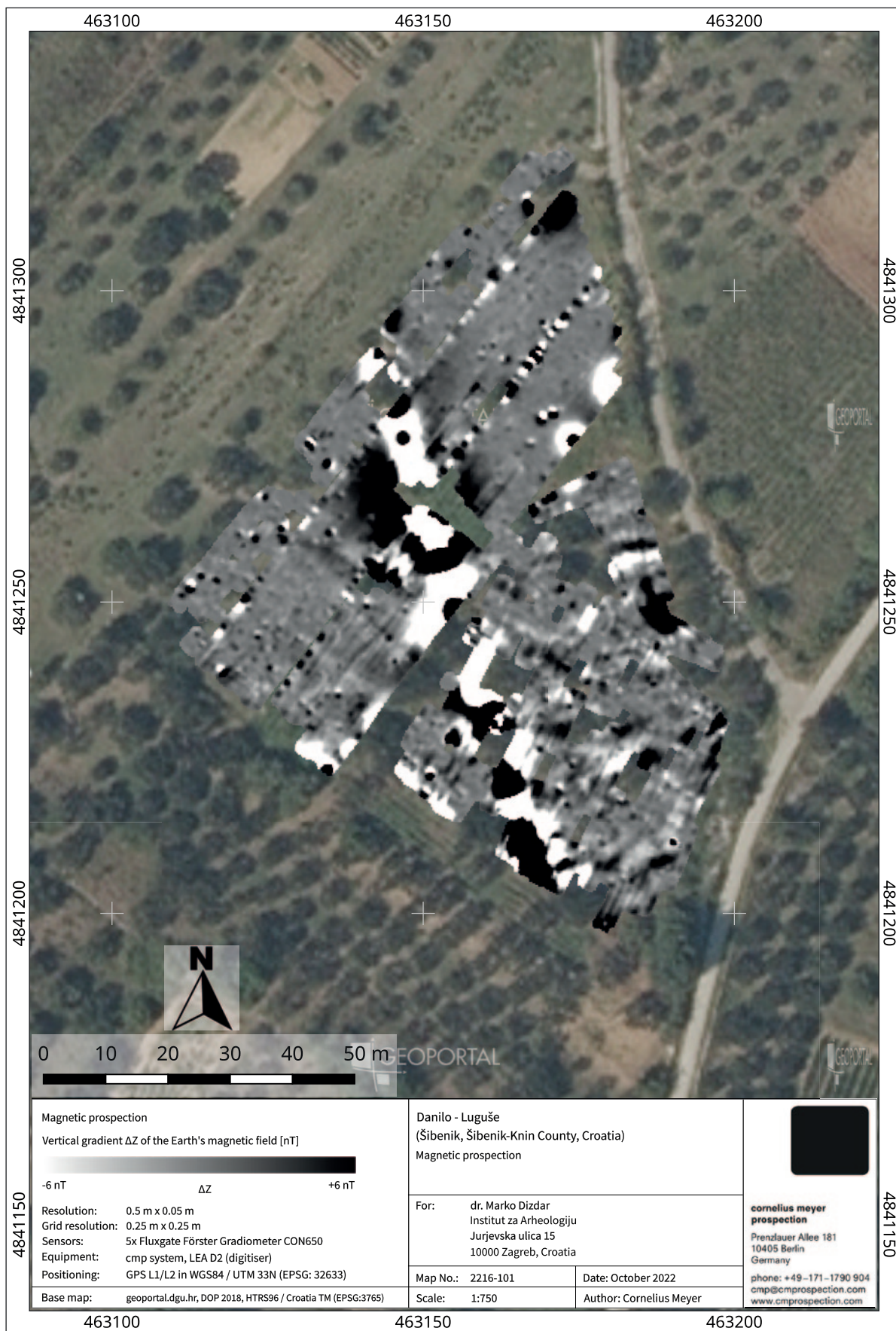
Kako bi se ustanovilo širi li se groblje na većoj površini nego što je bila istražena 1971. godine i eventualnim pronalaskom novih grobnih cjelina dobile dodatne arheološke i antropološke spoznaje o promatranj populaciji, Institut za arheologiju i Muzej grada Šibenika provode 2022. godine na lokalitetu manja revizijska istraživanja.³

Kao najbolji položaj za otvaranje novih sondi odabran je dio lokaliteta južno od ceste, odnosno južno te zapadno i istočno od najjužnijih grobova pronađenih tijekom istraživanja 1971. godine (sl. 5). Sonda 1 istražena je južno i istočno od posljednjeg groba vidljivog na terenu. Ispod humusa (SJ 001) nalazio se tanak sloj crvenkasto-smeđe zemlje (SJ 002) i kamen živac (SJ 003). Sonda je nepravilnog oblika i obuhvaća površinu od 34 m². Unutar Sonde 1 nisu pronađeni novi grobovi, no na kontaktu slojeva SJ 001 i SJ 002 pronađen je fragment ljudske lubanje (U 001) koji je poslan na AMS ¹⁴C analizu u Isotopech Zrt. laboratorij u Debrecenu, Mađarska. Rezultati analize datiraju taj uzorak u 10. stoljeće (sl. 6). Sonda 2 otvorena je paralelno uz današnji kolnik. Kao i Sonda 1, nalazi se južno od njega te zapadno od grobova pronađenih 1971. godine. Sonda obuhvaća površinu od 9 m². Stratigrafska situacija identična je onoj u Sondi 1. Novi grobovi nisu pronađeni ni unutar ove sonde. Budući da unutar ovog revizijskog istraživanja nisu pronađeni novi grobovi, može se zaključiti da je groblje u potpunosti istraženo već tijekom njegova prvog istraživanja 1971. godine.

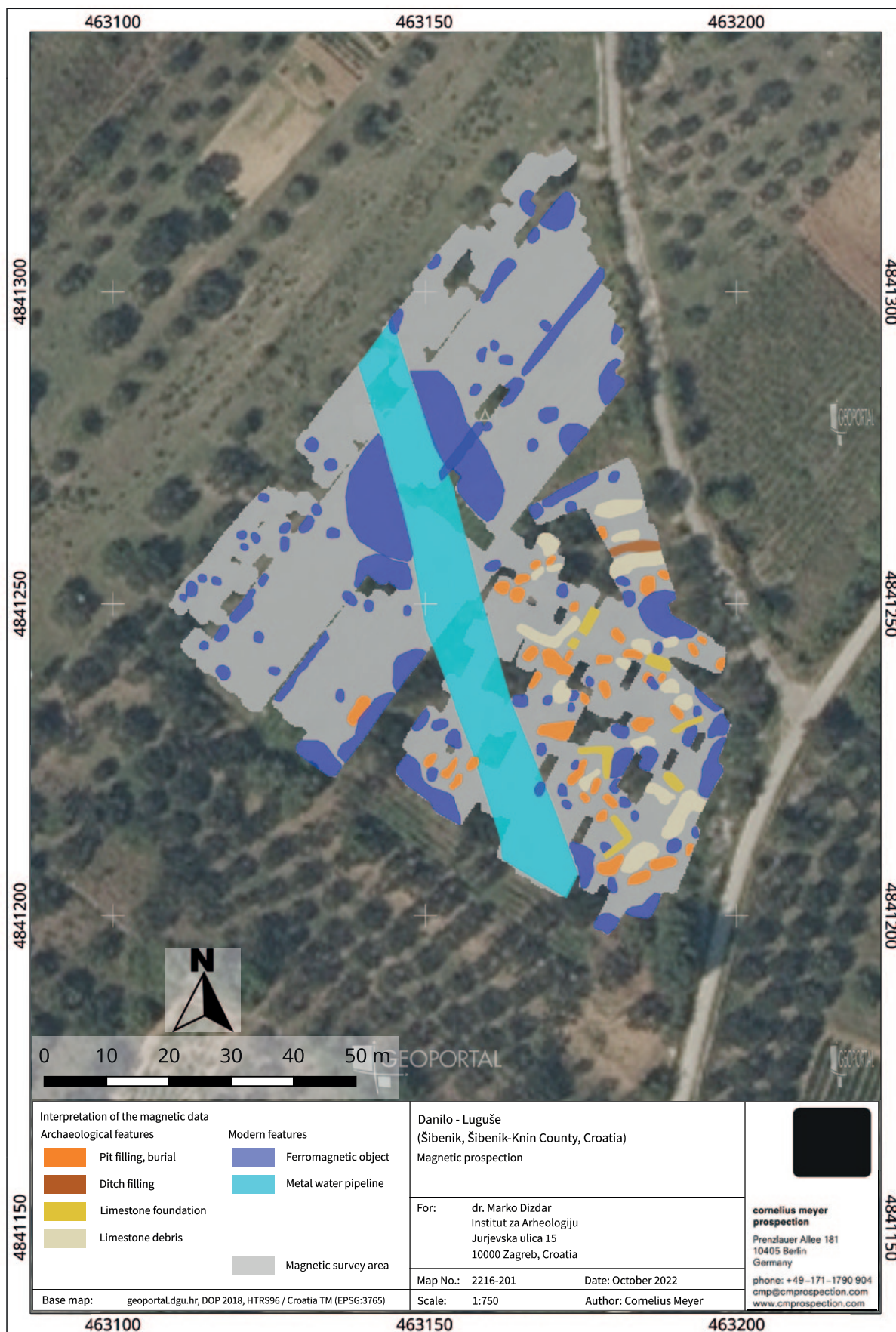
1 Ne znamo točno kada su se provodili ovi kasniji radovi, no nalazi iz pronađenog groba upisani su u Inventarnu knjigu Muzeja grada Šibenika 13. svibnja 1951. godine s podatkom da su također pronađeni kod iskopa Zagorskog vodovoda te možemo pretpostaviti da se to dogodilo nedugo nakon otkrića prvih grobova.

2 Istraživanje je provodio Institut za arheologiju, odnosno samu geomagnetsku prospekciju prostora provela je tvrtka CMP Cornelius Meyer Prospection iz Berlina. Ukupno je snimljena površina od 6500 m² i obuhvaćene su sljedeće katastarske čestice k.o. Danilo Kraljice: k.č. br. 719, 720, 721, 722, 723, 724, 726/1 i 726/2.

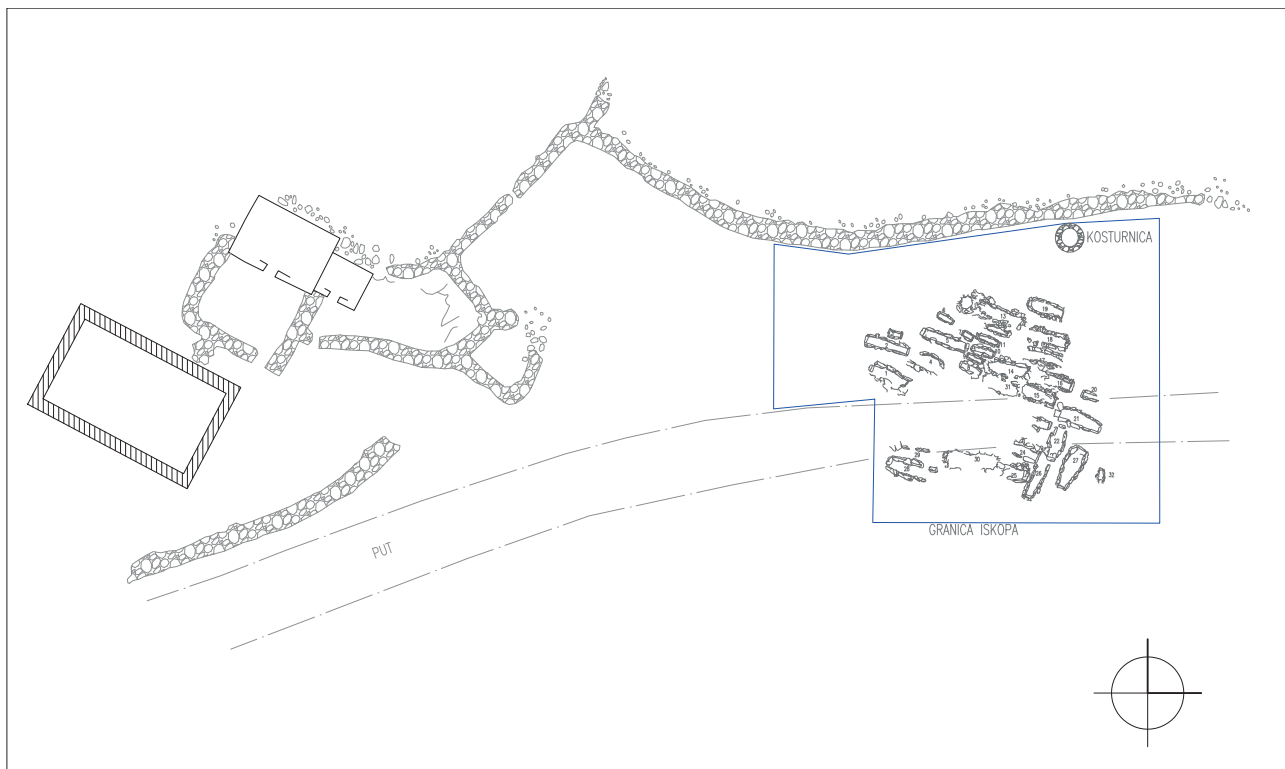
3 Voditelj istraživanja bio je dr. sc. Siniša Krznar iz Instituta za arheologiju a zamjenik voditelja mr. sc. Željko Krnčević, ravnatelj Muzeja grada Šibenika.

Sl. 1 Rezultati geomagnetske snimke položaja Danilo – Luguše (izradio: C. Meyer)
 Fig. 1 Results of the geomagnetic survey of the Danilo – Luguše position (made by: C. Meyer)

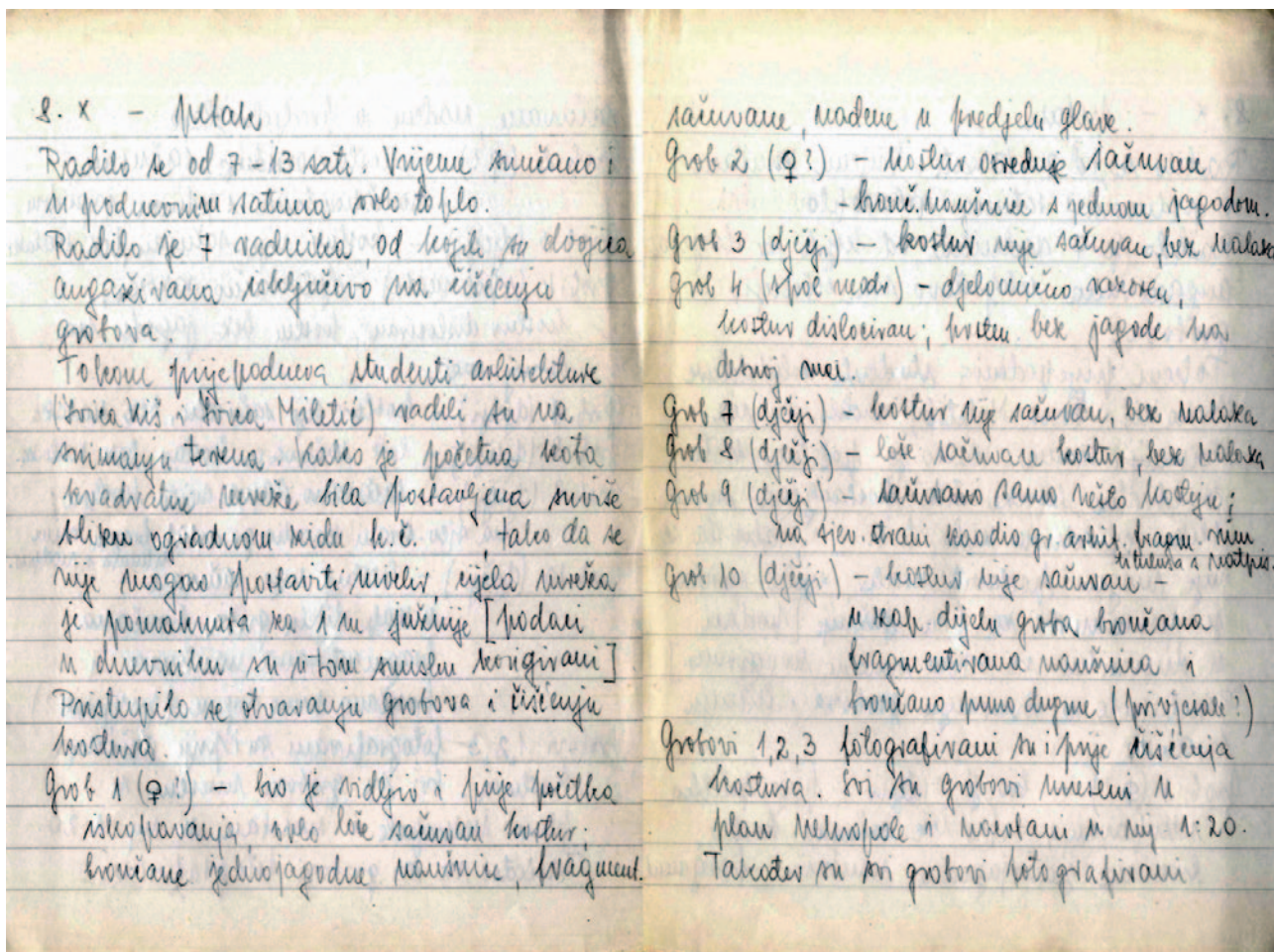

Sl. 2 Interpretacija geomagnetne snimke. Potencijalni ukopi označeni su narančastom bojom (izradio: C. Meyer)
 Fig. 2 Interpretation of the geomagnetic survey. Potential burials are marked in orange (made by: C. Meyer)

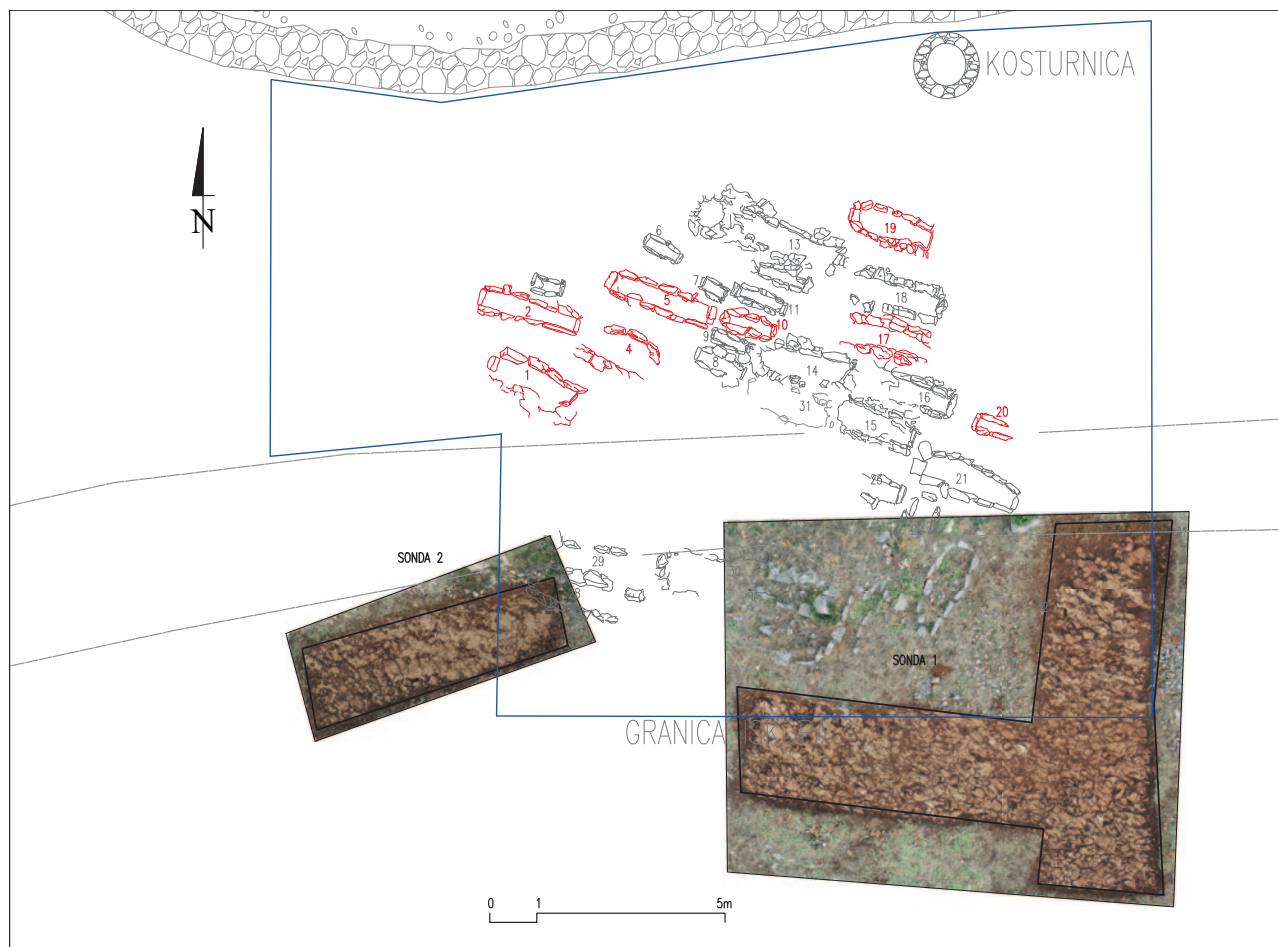

Sl. 3 Tlocrt groblja iz 1971. godine (arhiva Muzeja grada Šibenika; digitalizacija i vektorizacija: K. Turkalj)
 Fig. 3 Ground plan of the cemetery from 1971 (Šibenik City Museum archive; digitization and vectorization: K. Turkalj)

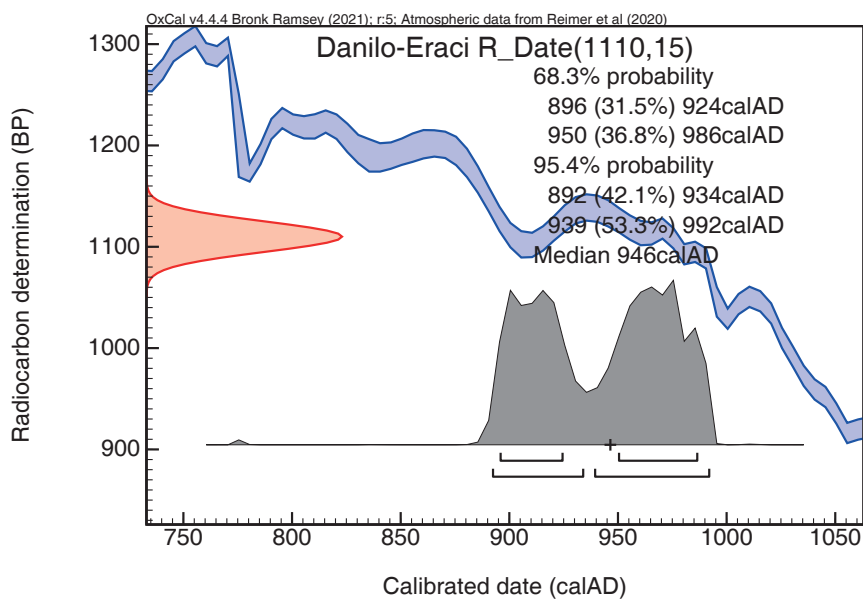
ANN. INST. ARCHAEOLOG. XXI/2024., STR. 194–217

Sl. 4 Dnevnik istraživanja (arhiva Muzeja grada Šibenika)
 Fig. 4 Research diary (Šibenik City Museum archive)

Sl. 5 Položaj sondi 2022. godine (snimio: S. Stingl; izradila: K. Turkalj)
 Fig. 5 Position of the trenches in 2022 (photo by: S. Stingl; made by: K. Turkalj)

Sl. 6 Kalibrirani ¹⁴C datum ulomka ljudske lubanje (OxCal v4.4.4 Bronck Ramsey 2021; r:5; Atmospheric data from Reimer et al. 2020) (izradila: K. Botić)
 Fig. 6 Calibrated ¹⁴C date of a human skull fragment (OxCal v4.4.4 Bronck Ramsey 2021; r:5; Atmospheric data from Reimer et al. 2020) (made by: K. Botić)

Katalog grobova i nalaza⁴

Danilo – Luguše

Na lokalitetu su u grobovima razorenim prigodom izgradnje Zagorskog vodovoda pronađena 3 prstena i 2 naušnice.

1. Prsten preklopljenih krajeva. Iako su sada razdvojeni, krajevi su vjerojatno bili zalemljeni zajedno. Prsten je blagog trokutastog presjeka i neukrašen. Srebro, promjer: 23 mm, širina: 3 mm, debljina: 1 mm, težina: 1 g (T. 5: 19a–b).

2. Prsten preklopljenih i zakovicom spojenih krajeva. Zakovica nije očuvana. Blagog polukružnog presjeka. Neukrašen. Bronca, promjer: 21 mm, širina: 2,8 mm, debljina: 1 mm, težina: 0,94 g (T. 5: 20a–b).

3. Prsten preklopljenih i zakovicom spojenih krajeva. Površina prstena ukrašena je točkastim ubodima koji oblikuju naizmjenično postavljene trokute. Trakastog presjeka. Bronca, promjer: 20 mm, širina: 5 mm, debljina: 0,8 mm, težina: 1,6 g (T. 5: 21).

4. Naušnica izrađena od deblje karike kružnog presjeka. Karika je ovalnog oblika i u donjem dijelu ukrašena namotanom tankom bakrenom žicom. Bronca, bakar, dimenzije: 30,2 x 21,6 mm, promjer žice: 1,7 mm, težina: 1,69 g (T. 5: 22).

5. Naušnica izrađena od deblje karike kružnog presjeka. Karika je deformirana, okruglastog oblika. Kao i prethodna, u donjem dijelu ukrašena namotanom tankom bakrenom žicom. Kod ove naušnice očuvan je i dio jagode. Bronca, bakar, dimenzije: 29,1 x 26,1 mm, promjer žice: 1,7 mm, težina: 1,59 g (T. 5: 23).

Danilo – Eraci

Grob 1 (T. 1: 1)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od većeg kamenja i nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča. Na južnoj strani groba nije očuvana. Duljina komore iznosi 2,02 m. U grobu je pronađen loše očuvan skelet odrasle osobe položene na leđa s podlakticama ispruženim uz tijelo. Na temelju pronađenih jednojagodnih naušnica možemo pretpostaviti da se radi o ženskoj osobi.

Nalazi: Par jednojagodnih naušnica (T. 5: 1–2).

1. Gotovo u potpunosti očuvana naušnica. Karika kružnog presjeka slomljena je na 4 dijela i blago deformirana. Na jednom kraju karike očuvana kukica no s druge strane, uz jagodu, nedostaje dio s ušicom za zakopčavanje. Glatka, okruglasta i neukrašena jagoda je djelomično očuvana, bez vidljivo naznačenog spoja kalota. Na bočnim krajevima nalazi se malo zadebljanje.

⁴ Osteološki ostaci pokojnika iz grobova nisu sačuvani te antropološka analiza, nažalost, nije mogla biti provedena. Također, dio nalaza s lokaliteta Danilo – Eraci nije očuvan do danas. Podaci o tim predmetima preuzeti su iz Inventarne knjige Muzeja grada Šibenika gdje se pored popisa predmeta nalazi i njihov crtež. Predmeti, nažalost nisu detaljno opisani, nedostaju njihove dimenzije i uz crtež nije naznačeno mjerilo. Zbog toga, iako se spominju u katalogu, ovi predmeti nisu uzeti u obzir prilikom daljnje analize.

Bronca, dimenzije: 41,7 x 48,5 mm, promjer žice: 1,1 mm, jagoda: 12,6 x 10,7 mm, težina: 1,21 g.

2. Očuvan je samo dio karike kružnog presjeka s ušicom za zakopčavanje te manji dio jedne kalote jagode. Jagoda je glatka i neukrašena. Bronca, promjer žice: 1,21 mm, težina 0,53 g.

Grob 2 (T. 1: 2)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od kamenja i nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije komore iznose 2,23 x 0,62 m. U grobu je pronađen relativno loše očuvan skelet odrasle osobe položene na leđa s podlakticama ispruženim uz tijelo. Na temelju pronađenih naušnica možemo pretpostaviti da se radi o ženskoj osobi.

Nalazi: Par jednojagodnih naušnica.⁵ Naušnice su glatkih, neukrašenih jagoda. Spojevi kalota i krajevi jagoda ukrašeni su filigranskom žicom.

Grob 3 (T. 1: 3)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije komore iznose 0,72 x 0,40 m. U grobu nisu pronađene ljudske kosti ni nalazi, no na temelju veličine grobne komore možemo pretpostaviti da se radi o grobu djeteta.

Grob 4 (T. 1: 4)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je samo djelomično očuvana sa sjeverne strane. Načinjena od nepravilnog okomito usađenog kamenja. Vjerojatno je bila ovalnog oblika. Grob je djelom razoren, a kosti skeleta odrasle osobe su dislocirane. Položaj podlaktica ne može se sa sigurnošću utvrditi.

Nalazi: Karičica (T. 5: 3) ili jevanir prsten D presjeka.⁶

1. Ovalno oblikovana karičica rastvorenih krajeva. Izrađena od tanke žice kružnog presjeka. Bronca, dimenzije: 18 x 14 mm, promjer žice: 1,1 mm, težina: 0,3 g.

Grob 5 (T. 1: 5)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnog kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije grobne komore iznose 2,45 x 0,68 m. U grobu je pronađen relativno loše očuvan skelet odrasle osobe položene na leđa. Na temelju pronađenih naušnica možemo pretpostaviti da se radi o ženskoj osobi. Kostii zdjelice i nogu su dislocirane. Položaj podlaktica se ne može utvrditi.

Nalazi: Par jednojagodnih naušnica i

⁵ Ovi nalazi nam prilikom pisanja rada nisu bili dostupni. Podaci o njima preuzeti su iz Inventarne knjige Muzeja grada Šibenika (Inv. br. 5718 i 5719).

⁶ Ovaj nalaz nam prilikom pisanja rada nije bio dostupan. Podaci o njemu preuzeti su iz Inventarne knjige Muzeja grada Šibenika (Inv. br. 5721).

prsten.⁷ Naušnice su neukrašenih, glatkih, jagoda. Prsten je lijevan, D presjeka.

Grob 6 (T. 1: 6)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča. Na grobu je ustanovljena i jedna kamen ploča u funkciji poklopnice. Vanjske dimenzije grobne komore iznose 0,92 x 0,39 m. U grobu nisu pronađene ljudske kosti ni nalazi, no na temelju veličine grobne komore možemo pretpostaviti da se radi o grobu djeteta.

Grob 7 (T. 1: 7)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije grobne komore iznose 0,64 x 0,42 m. U grobu nisu pronađene ljudske kosti ni nalazi, no na temelju veličine grobne komore možemo pretpostaviti da se radi o grobu djeteta.

Grob 8 (T. 1: 8)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je ovalnog oblika, načinjena od nepravilnog većeg kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije grobne komore iznose 1,14 x 0,57 m. U grobu je pronađen loše očuvan skelet osobe položene na leđa, s lijevom podlakticom ispruženom uz tijelo. Veličina grobne komore sugerira da se radi o ukopu djeteta. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 9 (T. 2: 9)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnog kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije grobne komore iznose 0,94 x 0,34 m. U grobu nisu pronađeni ostaci pokojnika ni nalazi. Veličina grobne komore sugerira da se radi o ukopu djeteta.

Grob 10 (T. 2: 10)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je nepravilnog pravokutnog oblika. Načinjena je od nepravilnog većeg kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije grobne komore iznose 1,23 x 0,52 m. U grobu nisu pronađene ljudske kosti. Veličina grobne komore sugerira da se radi o ukopu djeteta..

Nalazi: Jednojagodna naušnica i dugme/privjesak (T. 5: 4–5).

1. Karika naušnice je kružnog presjeka i slomljena na 4 dijela. Glatka, okruglasta i neukrašena jagoda je bez vidljivo izraženog spoja kalota. Bronca, dimenzije: 34,5 x 34,5 mm, promjer

žice: 1 mm, jagoda: 12,5 x 10,6 mm, težina: 1,5 g.

2. Dugme/privjesak je polukuglastog oblika. Lijevano u jednom komadu. Glatke i neukrašene površine. Nagornjem dijelu smještena je ušica. Bronca, dimenzije: 15 x 11 mm, promjer ušice: 2 mm, težina 5 g.

Grob 11 (T. 2: 11)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnog kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije grobne komore iznose 1,23 x 0,42 m. U grobu je pronađen veoma loše očuvan skelet položen na leđa. Položaj podlaktica se ne može ustanoviti. Uz pokojnika nisu pronađeni nalazi. Veličina grobne komore sugerira da se radi o ukopu djeteta.

Grob 12 (T. 2: 12)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je nepravilnog pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnog kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije grobne komore iznose 1,22 x 0,50 m. U grobu je pronađen veoma loše očuvan skelet – samo ostaci lubanje i nešto sitnih kostiju. Veličina grobne komore sugerira da se radi o ukopu djeteta. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 13 (T. 2: 13)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je vjerojatno bila pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča i većeg kamenja. Na zapadnoj strani groba nije očuvana. Vanjske dimenzije očuvanog dijela grobne komore iznose 2,02 x 0,85 m. U grobu je pronađen skelet odrasle osobe položene na leđa. Kosti trupa su dislocirane. Položaj podlaktica nije moguće ustanoviti. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 14 (T. 2: 14)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Oblik grobne komore se ne može sa sigurnošću utvrditi. Očuvana je dijelom sa sjeverne strane groba u dužini od 1,66 m, te nekoliko kamenja s južne strane. Načinjena je od nepravilnog kamenja. U grobu je pronađen relativno loše očuvan skelet osobe položene na leđa s podlakticama ispruženim uz tijelo. Sačuvana duljina kostura je 1,55 m. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 15 (T. 2: 15)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Oblik grobne komore se ne može utvrditi. Očuvana je samo s istočne strane groba. U grobu je pronađen loše očuvan skelet osobe položene na leđa, s lijevom podlakticom ispruženom uz tijelo. Sačuvana duljina kostura je 1,43 m. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 16 (T. 2: 16)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika,

⁷ Ovi nalazi nam prilikom pisanja rada nisu bili dostupni. Podaci o njima preuzeti su iz Inventarne knjige Muzeja grada Šibenika (Inv. br. 5722 – 5724).

načinjena od nepravilnog kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Očuvana je u istočnoj polovici groba u dimenzijama 1,13 x 0,78 m. U grobu su pronađeni samo donji ekstremiteti očuvani u duljini od 0,87 m i kosti lijeve ruke. Skelet najvjerojatnije odrasle osobe položen je na leđa. Položaj podlaktica ne može se utvrditi. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 17 (T. 3: 17)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora nije u potpunosti očuvana, nedostaju zapadni i istočni dio. Najvjerojatnije je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnog kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Dimenzije komore iznose 1,85 x 0,87 m. U grobu je pronađen skelet odrasle osobe položene na leđa s podlakticama ispruženim uz tijelo.

Nalazi: Karičica i prsten (T. 5: 6–7).

1. Karičica izrađena od žice kružnog presjeka. Ovalnog oblika. Krajevi karičice prelaze jedan preko drugog. Bronca, dimenzije: 22 x 18 mm, promjer žice: 1,4 mm, težina: 0,8 g.

2. Prsten preklopljenih i zakovicom spojenih krajeva. Neukrašen. Blago trokutastog presjeka. Bronca, promjer: 20 mm, širina: 2 mm, debljina: 0,8 mm, težina: 0,6 g.

Grob 18 (T. 3: 18)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od većeg kamenja i nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča. Na zapadnoj strani groba nije očuvana. Očuvane vanjske dimenzije komore iznose 2,09 x 0,81 m. U grobu je pronađen skelet odrasle osobe položene na leđa s lijevom podlakticom ispruženom uz tijelo. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 19 (T. 3: 19)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je nepravilnog, više ovalnog nego pravokutnog oblika. Načinjena je od nepravilnog okomito usađenog kamenja i kamenih ploča. Na istočnoj strani groba nije očuvana. Vanjske dimenzije komore iznose 1,84 x 0,82 m. U grobu je pronađen relativno loše očuvan skelet, najvjerojatnije odrasle osobe položene na leđa, s desnom podlakticom ispruženom uz tijelo.

Nalazi: Karičica (T. 5: 8).

1. Karičica s dva koljenca u obliku zadebljanja na karici. Karika s jedne strane završava ušicom, a na drugoj se vjerojatno nalazila kukica koja nije očuvana. U donjem dijelu između koljenaca karika je nešto deblja nego u gornjem. Bronca, dimenzije: 23,2 x 16 mm, promjer žice: 1 mm u gornjem i 1,4 mm u donjem dijelu karike, težina: 0,49 g.

Grob 20 (T. 3: 20)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od okomito usađenih kamenih ploča. Na istočnoj polovici groba nije očuvana. Očuvane dimenzije komore iznosi 0,92 x 0,42 m. U grobu je

pronađena lubanja te nešto sitnih kostiju djeteta.

Nalazi: Karičica, ulomak staklene posude, ulomak staklenog prstena i staklena perla (T. 5: 9–12).

1. Jednostavna ovalno oblikovana karičica rastvorenih krajeva. Izrađena od tanke žice kružnog presjeka. Bronca, dimenzije: 14,3 x 11,5 mm, promjer žice: 0,8 mm, težina: 0,06 g.

2. Ulomak ruba boce ili vrča. Rub je savijen prema van i onda prema unutra, spljošten. Staklo je zelenkasto, prozirno, s puno mjehurića u stijenci, slobodno puhan, promjer ruba: 40 mm, težina: 1,95 g.

3. Ulomak prstena od maslinastozelenog, prozirnog stakla. Vanjska površina je narebrena, unutrašnja strana glatka, unutarnji promjer: 15 mm, debljina: 4 mm, širina: 5 mm, težina: 1,30 g.

4. Perla, u obliku cjevčice, sužena na krajevima, četvrtastog presjeka. Staklo je zelenkaste boje. Dimenzije: 17 x 6 mm, težina: 0,85 g.

Grob 21 (T. 3: 21)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je nepravilnog oblika. Južna strana je pravocrtnog, a sjeverna više ovalnog oblika. Načinjena je od nepravilnog većeg kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije komore iznose 2,43 x 0,98 m. U grobu nisu pronađeni ni skelet pokojnika ni nalazi. Na temelju veličine grobne komore možemo pretpostaviti da je bila namijenjena za ukop odrasle osobe.

Grob 22 (T. 3: 22)

Orijentacija groba je sjever – jug s blagim odmakom prema istoku. Grobna komora je blago ovalnog oblika, načinjena od nepravilnog kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije komore iznose 1,84 x 0,85 m. U grobu je pronađen skelet osobe u zgrčenom položaju i položene na lijevi bok. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 23 (T. 3: 23)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je vjerojatno bila pravokutnog oblika, no očuvan je samo njen dio u istočnom dijelu groba. Načinjena je od nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča. Očuvane dimenzije iznose 0,83 x 0,76 m. U grobu je pronađen skelet odrasle osobe položene na leđa s podlakticama ispruženim uz tijelo. Očuvana duljina skeleta je 1,59 m. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 24 (T. 3: 24)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je pravokutnog oblika. Nedostaje dio sa zapadne strane groba. Načinjena je od nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča i većeg kamenja. Očuvana je u vanjskim dimenzijama 1,40 x 0,80 m. U grobu je pronađen skelet djeteta položen na leđa s podlakticama ispruženim uz tijelo. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 25 (T. 4: 25)

Orijentacija groba je zapad – istok. Grob je veoma

oštećen. Kostu su dislocirane, a oblik grobne komore se ne može ustanoviti. Ustanovljeni su samo ostaci dugih kostiju pokojnika. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 26 (T. 4: 26)

Orijentacija groba je sjever – jug s odmakom prema istoku. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnih okomito usađenih kamenih ploča. Dio uz lubanju pokojnice nedostaje. Očuvane vanjske dimenzije komore iznose 2,00 x 0,68 m. U grobu je pronađen skelet odrasle osobe položene na leđa s lijevom podlakticom ispruženom uz tijelo. Na temelju pronađenih naušnica možemo pretpostaviti da se radi o ženskoj osobi.

Nalazi: Parjednoga godnih naušnica (T. 5: 13–14).

1. Karika kružnog presjeka slomljena je na dva dijela i blago deformirana. Dio karike nedostaje. Jagoda je glatka, ovalna. Spoj kalota jagode te spojevi s karikom ojačani tankom žicom. Bronca, dimenzije: 40,5 x 36,4 mm, promjer žice: 1,2 mm, jagoda: 19,6 x 13,4 mm, težina 1,36 g.

2. Karika kružnog presjeka slomljena na više (8) dijelova. Jagoda je glatka, ovalna, samo djelomično očuvana. Spoj kalota jagode te spojevi s karikom ojačani tankom žicom. Bronca, dimenzije cca: 48 x 41 mm, promjer žice: 1,1 mm, jagoda cca: 19,4 x 13,1 mm, težina: 1,31 g.

Grob 27 (T. 4: 27)

Orijentacija groba je sjever – jug s odmakom prema istoku. Grobna komora je nepravilnog ovalnog oblika. Istočna strana je ravnija, a zapadna zaobljena, više ovalnog oblika. Načinjena je od nepravilnog kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Vanjske dimenzije komore iznose 2,25 x 1,06 m. U grobu je pronađen skelet odrasle osobe položene na leđa s podlakticama ispruženim uz tijelo. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 28 (T. 4: 28)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je vjerojatno bila pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnog većeg kamenja i okomito usađenih kamenih ploča. Na istočnoj strani groba nije očuvana. Vanjske dimenzije očuvanog dijela komore iznose 2,43 x 1,07 m. U grobu je pronađen skelet odrasle osobe položene na leđa s desnom podlakticom ispruženom uz tijelo. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 29 (T. 4: 29)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora je veoma loše očuvana, svega nekoliko kamenja na sjevernoj strani groba. Skelet je također loše očuvan i pronađene su samo fragmentarno očuvane kosti. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 30 (T. 4: 30)

Orijentacija groba je zapad – istok. Grobna komora nije očuvana. Vjerojatno joj pripada nekoliko kamenova pronađenih uz glavu pokojnika. U grobu je pronađen potpuno očuvan skelet

odrasle osobe položene na leđa s podlakticama ispruženim uz tijelo. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 31 (T. 4: 31)

Orijentacija groba je zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Grobna komora nije očuvana. U grobu je pronađen parcijalno očuvani skelet osobe položene na leđa s lijevom podlakticom ispruženom uz tijelo. Nedostaje lubanja i većina kosti trupa. U grobu nisu prisutni nalazi.

Grob 32 (T. 4: 32)

Orijentacija groba je sjever – jug. Grobna komora je pravokutnog oblika, načinjena od nepravilnog kamenja. Vanjske dimenzije komore iznose 0,74 x 0,43 m. U grobu se pronađene samo kosti lubanje te par fragmenata drugih kostiju. Na temelju veličine groba možemo pretpostaviti da se radi o ukopu djeteta.

Nalazi pronađeni izvan grobova

Osim unutar grobnih cjelina na lokalitetu su tijekom istraživanja pojedini nalazi pronađeni i izvan njih. Tako su uz grob 30 pronađene dvije male aplikacije izrađene od slitine bakra. Jedna se nalazila sa sjeverne, a druga s južne strane groba 30. Sjeverno od groba 32 pronađen je prsten. Osim ovih nalaza pronađenih tijekom istraživanja, na lokalitetu je 1962. godina pronađena jedna jednogodna naušnica, inv. br. 1746. Okolnosti njenog nalaza nam na žalost nisu poznate.

1. Aplikacija, izrađena od tankog lima, blago kalotasto oblikovana. S unutarnje strane se nalazi ušica za pričvršćivanje. Blago oštećena. Bronca, promjer: 8 mm, visina: 2 mm, težina: 0,13 g (T. 5: 15).

2. Aplikacija, izrađena od tankog lima, blago kalotasto oblikovana. S unutarnje strane se nalazi ušica za pričvršćivanje. Bronca, promjer: 8,5 mm, visina: 2,2 mm, težina: 0,25 g (T. 5: 16).

3. Grubo izrađen prsten. Četvrtastog presjeka. U gornjem je dijelu nepravilno, blago proširen. Bakrena slitina?, dimenzije: 20,7 x 21,5 mm, debljina: 2,2 mm, širina: 2,3 mm, težina: 2,35 g (T. 5: 17).

4. Jednogodna naušnica. Karika kružnog presjeka slomljena je na više dijelova od kojih su neki slijepljeni prilikom konzervacije. Deformirana. Kalote jagode su samo dijelom očuvane. Jagoda je glatka, vjerojatno ovalna. Spoj kalota jagode ojačan je tankom žicom. Srebro, dimenzije cca: 40,4 x 37,4 mm, promjer žice: 1,3 mm, jagoda: 17,6 x 10,6 mm, težina: 1,79 g⁸ (T. 5: 18).

Opće karakteristike groblja

O groblju na položaju Danilo – Luguše za sada, na žalost, ne možemo puno reći. Kako je već spomenuto, pronađena su četiri groba s arhitekturom od kamenih ploča. Orijentacija grobova je sjever – jug što nije često, ali nije ni neuobičajeno. Na temelju

8 Kako je jagoda loše očuvana, pronađeni dijelovi kalota su kod prvotne konzervacije ispunjeni te je naušnica teža nego što je bila u stvarnosti.

geomagnetske snimke možemo pretpostaviti da se, kao i u slučaju Eraka, radi o manjem groblju jednog zaselka no bez provedbe arheološkog istraživanja ne mogu se donijeti konkretni zaključci o ovom groblju.

Na lokalitetu Danilo – Eraci istražena su 32 groba. Kako se na lokalitetu nalazi samo tanak sloj humusa ispod kojeg je kamen živac, grobovi su ukopani relativno plitko te su se svojim oblikom morali prilagođavati konfiguraciji terena. Svi grobovi imaju kamenu arhitekturu načinjenu od jednog reda nepravilnog lomljenog kamenja u kombinaciji s okomito usađenim nepravilnim i neobrađenim pločama. Poklopnice grobova nisu ustanovljene, osim kod groba G 6 koji svojom veličinom ukazuje da se radi o ukopu djeteta. Većina grobova je pravokutnog no pronađeni su i oni ovalnog oblika (G 4, G 8, G 19, G 22 i G 27). Grob 21 ima nepravilan oblik te mu je južna strana pravocrtnog, a sjeverna više ovalnog oblika. Za dio grobova se, zbog prevelike oštećenosti, oblik ne može pouzdano ustanoviti. Po obliku grobne komore ovi grobovi se, dakle, mogu dobro uklopiti u shemu oblika koje donosi Jelovina i to u njegove tipove 3c – ovalni i 4c – pravokutni (Jelovina 1976: 71). Kako se radi o relativno malom groblju s kratkim trajanjem, a na njemu se javljaju različiti oblici grobne komore, možemo zaključiti da se oni koriste istovremeno. To se slaže s mišljenjem autora koji smatraju da oblik grobne komore nema kronološku diferencijaciju (Jelovina 1976: 150; Petrinec 2009: 107–112; Burić 2015: 182). Međutim, s obzirom na manji broj grobova s ovalnom konstrukcijom te njihov smještaj na rubu groblja mogli bismo ovo groblje uklopiti u kronološku shemu arhitekture grobnih komora koju donosi Sokol i datirati ga u prijelazni period između njegove druge i treće faze (Sokol 2019: 150–157). Unatoč nepravilnoj konfiguraciji terena, velika većina grobova orijentirana je u pravcu zapad – istok s odmakom prema sjeveru. Samo četiri groba orijentirana su u pravcu sjever – jug (G 22, G 26, G 27 i G 32). Nalaze se grupirani na blagoj padini u jugozapadnom uglu groblja. Za sada nisu sasvim jasni razlozi koji su doveli do drugačije orijentacije ovih grobova. Unutar te grupacije nalazi se i jedini grob (G 22) kod kojeg je pokojnik ukopan u zgrčenom položaju na lijevom boku. U ostalim grobovima, kod kojih se položaj skeleta može ustanoviti, pokojnici su položeni u ispruženom položaju na leđima. U svaki grob pokopan je samo jedan pokojnik. U dijelu grobova kosti nisu pronađene (G 3, G 6, G 7, G 9, G 10 i G 21). Kako se, osim u slučaju G 21, radi o grobovima djece i plitkim ukopima možemo pretpostaviti da su kosti propale zbog nepovoljnih uvjeta u tlu. Kao što smo već napomenuli, kosti iz grobova se ne nalaze u Muzeju grada Šibenika i vjerojatno su već tijekom istraživanja pokopane u zajedničku kosturnicu, te se antropološka analiza nije mogla provesti. No, na temelju crteža grobova (dimenzija grobnih komora i duljine kostura) možemo s oprezom pretpostaviti da je na lokalitetu pokopano 18 odraslih osoba, 11 djece te tri osobe za koje se dob zbog prevelike oštećenosti ne može ustanoviti. Od 18 odraslih osoba, na temelju pronađenog para jednojagodnih naušnica, četiri možemo identificirati

kao žene. Ti podaci se razlikuju od onih koje donosi Jelovina (Jelovina 1976: 42), no kako nam nije poznata metodologija na temelju koje je on došao da svojih podataka tu razliku sada ne možemo komentirati.

Analiza nalaza

Nalazi su na lokalitetu Danilo – Eraci pronađeni u samo devet grobova (sl. 7). Od njih devet, sedam ih pripada odraslim osobama (G 1, G 2, G 4, G 5, G 17, G 19 i G 26) a dva djece (G 10 i G 20). Svi nalazi pripadaju u kategoriju nakita. Uglavnom su izrađeni od bronce i jednostavnog su oblikovanja bez dodatnog ukrašavanja. Nažalost, jednojagodne naušnice iz grobova G 2 i G 5 te prstenje iz grobova G 4 i G 5 se nije očuvalo do danas.

Karičice

Obične karičice najjednostavniji su i jedan od najzastupljenijih tipova nakita u starohrvatskim grobovima. Javljaju se u dva osnovna tipa ovisno o izvedbi krajeva. Jedan tip čine karičice otvorenih i odrezanih krajeva, a drugi karičice koje na krajevima imaju petlju i kukicu (Jelovina 1976: 93–94; Petrinec 2009: 199–200; Piteša 2009: 119). Sokol ih kronološki razlikuje te smatra da su karičice s petljom i kukicom starije i datira ih u 9. i prvu četvrtinu 10. stoljeća, a one ravnih završetaka mlađe te ih datira od sredine 10. do sredine 11. stoljeća (Sokol 2019: 231–234, 283–287). Za razliku od njega, Petrinec smatra da među njima nema kronološke razlike jer se oba tipa pojavljuju unutar istog groblja, a ponekad i u kombinaciji unutar istog groba (Petrinec 2009: 200). Bez obzira na tip, Jelovina ih datira od 9. do 12. stoljeća s napomenom da se sporadično javljaju i kasnije (Jelovina 1976: 94), a Petrinec navodi da se, osim u ranom, javljaju i tijekom zrelog i kasnog srednjeg vijeka (Petrinec 2009: 200). Uglavnom su izrađene od brončane, bakrene ili srebrne žice, a međusobno se razlikuju po dimenzijama (od 0,5 do 4–5 cm) i debljini žice od koje su izrađene. Na temelju jednostavnosti oblika i izrade možemo pretpostaviti da se najvjerojatnije radi o lokalnoj proizvodnji. U grobovima se najčešće nalaze u paru, no ponekad se javlja samo jedan komad ili pak veći broj primjeraka, kao primjerice u grobovima istraženim na Gornjem vrtlu u Tugarima (Petrinec 2000: 234–240). Na groblju u Eracima obične brončane karičice otvorenih i odrezanih krajeva pronađene su u grobovima G 4, G 17 i G 20 (T. 5: 3, 6, 9). Grobovi G 4 i G 20 su grobovi djece i u njima je pronađena po jedna manja karičica izrađena od tanke žice. Pored karičice u grobu 4 pronađen je lijevani prsten, a u grobu 20 ulomak ruba staklene posude, dio staklenog prstena te staklena perla (T. 5: 10–12). Karičica iz groba 17 pripadala je odrasloj osobi. Također spada u tip s odrezanim i otvorenim krajevima no razlikuje se od ranije navedenih po činjenici da je izrađena od nešto deblje žice i da njeni krajevi prelaze jedan preko drugog. Osim karičice, u grobu je pronađen i jednostavan prsten preklapljenih

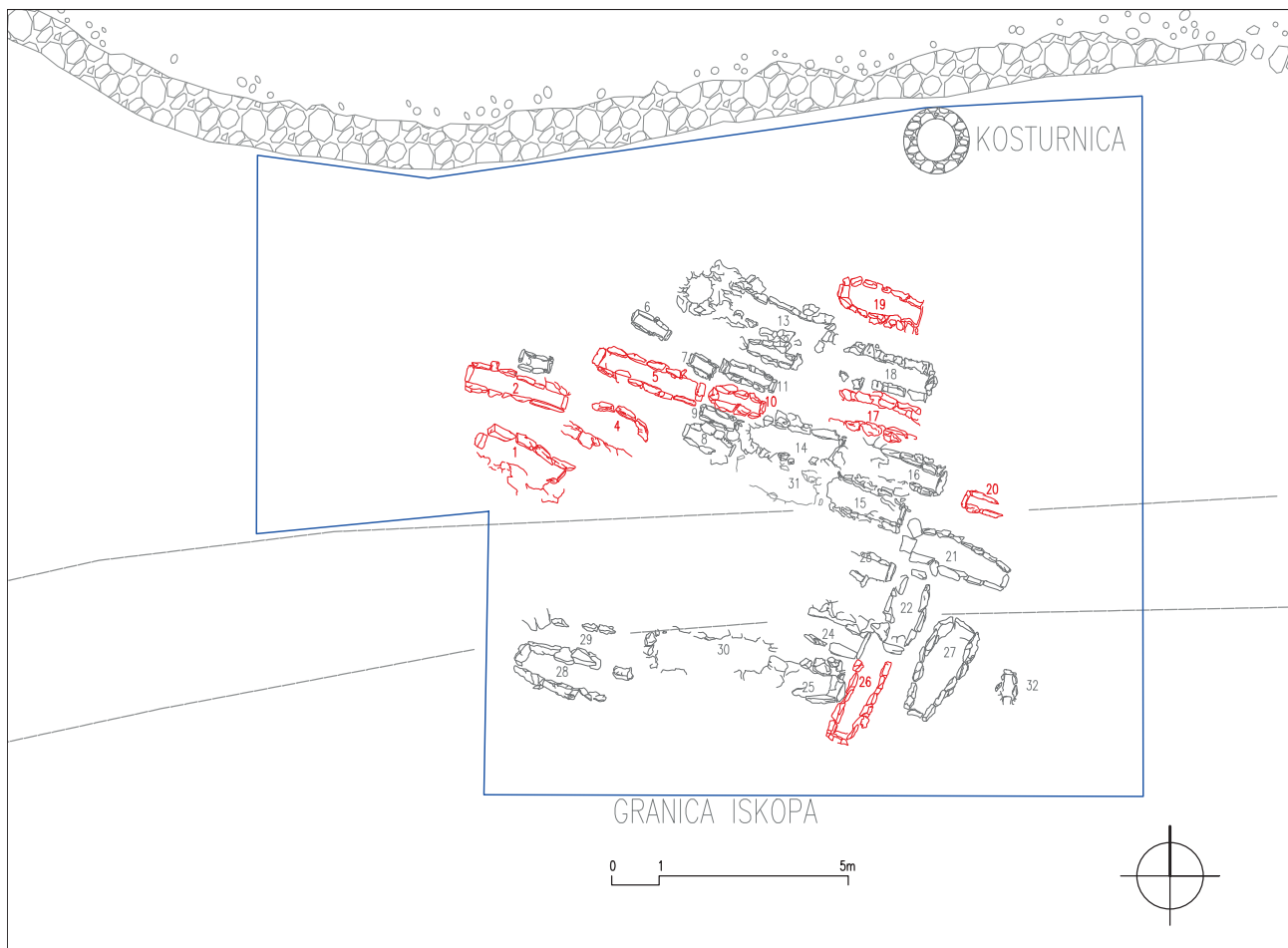
i zakovicom spojenih krajeva (T. 5: 7). Kako se radi o čestom nalazu, za karičice iz Eraka postoje brojne paralele pronađene u ranosrednjovjekovnim grobovima na širem geografskom prostoru. Pronađene su primjerice na groblju u Žminju (Marušić 1987: 75), na lokalitetu Stranče – Gorica u Vinodolu (Cetinić 1998: 60), ali i u groblju na lokalitetu Đakovo – Župna crkva (Filipec 2012: 111–112). Karičica od tanje brončane žice rastavljenih krajeva pronađena je u grobu djeteta starosti 2 – 4 godine (G 3) na lokalitetu Svećurje u Kaštel Starom (Burić 2007: 108), a par nešto većih brončanih karičica istog tipa pronađen je i na groblju na položaju Svećurje u predjelu Rudine u Kaštel Novom u grobu 26 gdje se na temelju datacije cijelog groblja datiraju od sredine 9. do u prva dva desetljeća 10. stoljeća (Burić 2015: 174, 185). Oba oblika karičica koja nalazimo u Eracima pronađena su i na groblju u Tugarima pored Omiša gdje one čine veliku većinu nalaza i datiraju se u 10. stoljeće (Petrinec 2000). Na Eracima geografski bližem prostoru paralele su pronađene na lokalitetima Danilo – Šematorij (Brajković et al. 2013: 106, 112), Sv. Lovre u Donjem polju (Krnčević 1998: 210), Vrpolje – Kosa (Krnčević 1998: 212),

Piramatovci – Vrbica (Krnčević 1998: 214) te na grobljima smještenim na Bribirskoj glavici – Vratnice i Novi put (Jelovina 1992: 34; Uroda 2021: 308–309).

U skupinu karičica možemo pribrojati i nalaz karičice s dva koljenca u obliku zadebljanja na karici iz groba G 19 (T. 5: 8). Karika s jedne strane završava ušicom, a na drugoj se vjerojatno nalazila kukica koja nije očuvana. U donjem dijelu između koljenaca karičica je nešto deblja nego u gornjem. Radi se o obliku za koji nam za sada nisu poznate paralele u korpusu nalaza iz starohrvatskih grobova.

Jednojadodne naušnice

Jednojadodne naušnice pronađene su na lokalitetu Eraci u pet grobova (G 1, G 2, G 5, G 10 i G 26). Osim u slučaju groba G 10, koji je najvjerojatnije pripadao djetetu i gdje je pronađena samo jedna naušnica, sve ostale su pronađene u paru. Naušnice su u grobovima G 1, G 2 i G 26 jedini nalaz. U grobu G 5 uz njih je još pronađen prsten, a u grobu G 10 lijevano dugme/privjesak. Sve ove naušnice izrađene su od bronce. Još jedan, međutim srebrni primjerak pronađen je prije arheoloških istraživanja i bez

Sl. 7 Položaj grobova s nalazima. Grobovi s nalazima označeni su crvenom bojom (tlocrt: arhiva Muzeja grada Šibenika; doradila: K. Turkalj)
 Fig. 7 Position of graves with finds. Graves with finds are marked in red (ground plan: Šibenik City Museum archive; digitization, vectorization and adapted by: K. Turkalj)

poznatog je konteksta (T. 5: 18). Nalazi iz grobova G 2 i G 5 nam, nažalost, prilikom pisanja ovog rada nisu bili dostupni. Svi pronađeni primjerci pripadaju najjednostavnijem tipu naušnica s glatkim neukrašenim jagodama. Međutim, možemo ih razdvojiti na dva podtipa. U prvi podtip pripadale bi naušnice iz grobova G 1 i G 10 koje imaju glatke okruglaste jagode bez naglašenog spoja kalota (T. 5: 1–2, 4). Drugi podtip ima uobičajeniju ovalnu jagodu. Par iz groba G 1 zakopčavao se pomoću kukice i ušice dok je naušnica iz groba G 10 previše oštećena da bi se to moglo ustanoviti. Ova inačica jednojagodnih naušnica je znatno rjeđa nego ona s ovalnim jagodama. Primjerci s okrugastim jagodama pronađeni su na lokalitetima Biskupija – Bukorovića podvornice (Jelovina 1976: T. XXXVII: 8), Begovača (Jelovina, Vrsalović 1981: T. XXVII: 387), Solin – Glavičine (Jelovina 1976: T. LXXXV: 15), Solin (Piteša 2009: 96, 98; 2014: 76, 79), Klapavice kod Klisa? (Piteša 2009: 97; 2014: 78). Primjerci iz Solina i Klapavica razlikuje se međutim od naušnica iz Eraka po materijalu od kojeg su izrađeni (srebro) i načinu zakopčavanja, a jedan primjerak (Piteša 2014: 76) i po činjenici da se kod njega na spoju kalota nalazi dvostruko omotana filigranska žica. Naušnice iz groba G 26 (T. 5: 13–14) imaju ovalnu jagodu i takvi primjerci pronađeni su nagotovo svim starohrvatskim grobljima. Bez obzira na oblik i ukrašavanje jagode, te način zakopčavanja (kukica i ušica ili umetanje karike u jagodu), većina autora datira ovakve naušnice od početka (Jelovina 1976: 98–99; Burić 2007: 112–113; 2015: 200), odnosno sredine 9. (Gusar 2009: 178; Petrinec 2009: 208–212; Piteša 2009: 93) pa do 11. stoljeća. U svom novijem radu o grobljima poganskog horizonta u Kaštelima, Burić groblje na položaju Svećurje u Kaštel Starom, a samim time i uporabu jednojagodnih naušnica, datira u drugu polovicu, odnosno treću četvrtinu 8. stoljeća (Burić 2023: 112–113, 116–118, 127). Sokol jednojagodne naušnice dijeli u nekoliko tipova te prave male naušnice glatkih jagoda (tip 14), u koje bismo mogli opredijeliti i naušnice iz Eraka, datira u posljednju trećinu 9. i prva desetljeća 10. stoljeća (Sokol 2019: 258–259).

U skupinu naušnica s jagodom možemo uvrstiti i par pronađen na položaju Luguše (T. 5: 22–23). Ostatak jagode ustanovljen je uz samo jednu naušnicu, no kako su po ostalim karakteristikama identične možemo pretpostaviti da se jagoda nalazila i na drugoj naušnici iz ovog para. Zanimljivo je da je donja trećina karike kod ovih naušnica ukrašena namotanom bakrenom žicom. Iako se omatanje manjeg segmenta karike pronađeni na brojnim lokalitetima, paralele identične ovim naušnicama za sada nam nisu poznate.

Prstenje

Uz naušnice, prstenje čini najveću skupinu nalaza u starohrvatskim grobljima. Na oba promatrana groblja pronađena su tri primjerka. No, kao što smo već spomenuli, dva lijevana prstena D presjeka iz Eraka (G 4 i G 5) nisu očuvana do danas.

Prsten iz groba G 17 (T. 5: 7) pripada jednostavnom tipu prstena preklopljenih i zakovicom spojenih krajeva. Istom tipu pripadaju i dva prstena pronađena na Lugušama (T. 5: 20–21). Treći prsten iz Luguša (T. 5: 19) možemo svrstati u tip prstenja s preklopljenim i zalemljenim krajevima. Radi se o dva najjednostavnija i najzastupljenija tipa prstena u ranosrednjovjekovnim grobljima koji se javljaju za cijelo vrijeme trajanja tih groblja (Petrinec 2009: 240–242). Međutim, M. Petrinec ipak iz ukupnog korpusa prstenja preklopljenih i zakovicom spojenih krajeva izdvaja one s izrazito tankim kolutom, trokutastog presjeka kakav je i prsten iz Eraka. Njih na temelju nalaza iz Livada u Konjskom polju, Ostrovice kod Bribira, Dubravica kod Skradina, Trljuga, Gluvinih kuća u Glavicama, Putalja, Begovače u Biljanima Donjim, gdje su većinom otkriveni s najstarijim tipom naušnica, datira u drugu polovicu 9. i početak 10. stoljeća (Petrinec 2009: 241).

Dugme/privjesak

Dugmad/privjesci javljaju se u srednjovjekovnim grobljima u dva osnovna tipa. Prvom tipu pripadaju luksuzna, bogato ukrašena dugmad. Drugi tip, kojem možemo pribrojiti i dugme iz Eraka čine jednostavna neukrašena dugmad s ušicom na vrhu (T. 5: 5). Većinom su izrađena od dvije brončane ili srebrne spojene polutke s ušicom na gornjoj polutci. Lijevani primjerci kao ovaj iz Eraka su znatno rjeđi. Primjerci izrađeni od dvije polutke pronađeni su na lokalitetima Biskupija – Crkvina, Biljane Donje – Begovača (Jelovina 1976: 113), Stranče – Gorica (Cetinić 1998), ali i lokalitetima razvijenog i kasnog srednjeg vijeka kao što je primjerice Cetina – Sv. Spas (Petrinec 1996: 11, 24, 48, 50, 67). Radi se, dakle, o primjercima koji se javljaju na širokom prostoru i kroz dugi vremenski period te nisu uže databilni.

Stakleni predmeti iz G 20

U grobu G 20 pronađena su, pored obične karičice (T. 5: 9), i tri staklena predmeta (T. 5: 10–12). Radi se o ulomku ruba posude, perli i dijelu prstena. Svi predmeti mogu se datirati u period antike odnosno radi se o njihovoj reupotrebi tijekom ranog srednjeg vijeka. Ulomak ruba posude je premalen da bi se moglo zaključiti točno kojem tipu pripada, ali rub posude savijen prema van i onda prema unutra i spljošten karakterističan je za boce i vrčeve 1. i 2. stoljeća (Lazar 2003: 20, 148–155). Primjerci ovakvih boca pronađeni su u Gardunu (Buljević 2017: 194, kat. br. 76), Sisku (Baćani 2017: kat. br. 89–93), Bakru (Gregl, Lazar 2008: T. 7: 3; 8: 2–6; 9: 1–5), Starigradu (Fadić 2006: kat. br.: 58, 60, 62) i Puli (Jukić Buča 2018: kat. br. 41). Uglavnom su datirane od sredine 1. do 2. stoljeća, no pojedini primjerci u Bakru datirani su i do 3. stoljeća. Perla je slična poliedričnim (Aquileia tip XI.10) ili vretenastim (Aquileia tip XI.7) perlama datiranim od 1. do 5. stoljeća (Mandrizzato 2008: 106–161). Poliedrične perle su se proizvodile od stakla različitih

boja i pronađene su na području Porajnja, Podunavlja, Panonije, Britanije, Slovenije kao i na Bliskom istoku (Tomaš Barišić 2018: 93). Analogiju za ovu perlu nalazimo u Sisku, na lokalitetu Lučka kapetanija, gdje je datirana od 1. do 4. stoljeća (Bačani et al. 2012: 176, kat. br. 300), te u perlama iz nekropole u Štrbincima koje su datirane u 4. i do prve polovice 5. stoljeća (Migotti 2009: 123, 128, 195, 200). Ulomak staklenog prstena, prema tipologiji koju je predložio Cosyns na temelju prstenja izrađenog od naizgled crnog stakla, spadao bi u A13 tip (Cosyns 2011: 95). Prema tipologiji koju je izradila Guiraud, mada se ona nije fokusirala na stakleno prstenje, mogao bi se staviti u tip 8. Neukrašeno prstenje datira od prapovijesti i široko je rasprostranjeno, dok su ukrašeni jednostavni kolutovi najčešće datirani između 2. i 3. stoljeća (Guiraud 1989: 196). Narebren motiv na prstenu podsjeća na motiv s narukvica tipa Spaer B2, koje se mogu naći u cijelom Rimskom Carstvu, a datirane su u od 3. do 4. stoljeća (Spaer 1988: 55–57; Mandruzzo 2008: 18). Analogije za ovaj prsten možemo naći u ulomcima dva prstena s narebrenim ukrasom, ali crne boje nađenima u Sisku, na lokalitetima Lučka kapetanija i Euroagram. To prstenje datirano je od 3. do 4. stoljeća (Bačani et al. 2012: 180, kat. br. 316–317; Tomaš Barišić 2018: 94–95). Prsten od neprozirnog crnog stakla pronađen u Štrbincima datiran je u 3. do 4. stoljeće. Prsten je poprečno narebren na cijeloj površini osim na gornjem dijelu gdje je zaravnjen u obliku ovalne pločice (Migotti 1998: 54, kat. br. 169). Narebreni prsten sa zaravnjenim gornjim dijelom od tamnog stakla iz Budimpešte datiran je od 3. do 4. stoljeća (Facsády 2009: 92, kat. br. 13), a primjerak od tamnog stakla s narebrenim ukrasom iz Akvileje datira se od 3. do početka 5. stoljeća (Mandruzzo 2008: 51, kat. br. 25). Prema nađenim primjercima, prstenje narebrenog obruča obuhvaća razdoblje 3. i 4. stoljeća. Iako za naš ulomak nije nađena direktna analogija, jer su ostali primjerci napravljeni iz crnog stakla, smatramo da se može smjestiti u razdoblje od 3. do kraja 4. stoljeća. Ovakvi stakleni antički predmeti uglavnom su u ranosrednjovjekovnim grobovima pronađeni u svojstvu nakita, posebice kao dijelovi ogrlica. Ulomci oboda i ručki rimskih staklenih posuda ustanovljeni su na ogrlicama pronađenim u Dubravicama (grob 12), Gluvinim kućama II u Glavicama (grob 8), uz crkvu sv. Križa u Ninu (grob 162) (Petrinec 2009: 249) i Svečurju u Kaštel Novom (grob 22) (Burić 2015: 173). U grobu 162 u Ninu, pored ulomka staklene posude, na ogrlici je pronađena i jedna rimska perla. Na temelju ostalog materijala pronađenog u ovim grobovima oni se uglavnom datiraju u 9. stoljeće (Petrinec 2009: 249–250).

Zaključak

Prema dosadašnjim spoznajama, groblja pronađena na položajima Danilo – Luguše i Danilo – Eraci pripadaju u skupinu ranosrednjovjekovnih groblja koja se formiraju i funkcioniraju bez crkvenog objekta. Grobovi ustanovljeni na položaju Danilo – Luguše prilikom građevinskih radova su nažalost uništeni, a pronađenoprstenjemožesedatiratiu9.–10. stoljeće. Bez daljnjeg arheološkog istraživanja teško se može nešto više reći o ovom groblju, no na temelju geomagnetske prospekcije možemo pretpostaviti da se, kao i u slučaju Eraka, radi o manjem groblju jedne zajednice (zaselka) s relativno kratkim trajanjem.

U Eracima su prigodom istraživanja provedenih 1971. godine istražena 32 groba. Revizijska istraživanja 2022. godine potvrdila su da je groblje u potpunosti istraženo. Grobovi su imali kamenu arhitekturu izrađenu od kombinacije lomljenog kamenja i kamenih ploča. Uglavnom su pravokutnog oblika, no pojavljuje se i nekoliko grobova s oblom grobnom komorom. Skeletni ostaci nisu pronađeni u šest grobova, a u preostalim grobovima nalazio se po jedan pokojnik. Nalazi su ustanovljeni u devet grobova. Radi se o jednostavnijim i neukrašenim oblicima karičica, jednojagodnih naušnica i prstenja. Na groblju nije pronađen ni jedan luksuzniji primjerak nakita. Na temelju malog broja grobova, općih karakteristika groblja, te analize nalaza možemo pretpostaviti da se radi o manjem rodovskom groblju, odnosno groblju manje zajednice koje je funkcioniralo kroz nekoliko desetljeća, najvjerojatnije u prvoj polovini 10. stoljeća. Dataciju groblja u 10. stoljeće potvrđuje nam i provedena ¹⁴C analiza na uzorku ljudske lubanje pronađene 2022. godine. Nakon prestanka pokopavanja, na lokalitetima Luguše i Eraci zajednice koje su živjele na prostoru Danilskog polja svoje mrtve pokopavaju na položaju Danilo – Šematorij gdje se uz crkveni objekt razvija veliko groblje koje traje i kroz kasni srednji vijek.

Napomena

Ovaj rad izrađen je u sklopu internog projekta Instituta za arheologiju *Srednjovjekovne zajednice na istočnoj obali Jadrana kroz prizmu interdisciplinarnog istraživanja groblja* (MedComm) financiranog sredstvima Europske unije – NextGeneration EU (NPOO).

Internetski izvor

Internet source

Geoportal DGU – Geoportal, Državna geodetska uprava / State Geodetic Administration, <https://geoportal.dgu.hr/>

Izvor

Source

Dujmović, F. 1947. – 1957., *Terenski dnevnik*, Arhiv Muzeja grada Šibenika, 18–20.

Literatura

Bibliography

Baćani, I. 2017, *Staklo Siscije*, Gradski muzej Sisak, Sisak.

Baćani, I., Gospodinović, S., Škrkulja, R., Tomaš Barišić, T. 2012, *Zaštitna arheološka istraživanja Gradskog muzeja Sisak 2000-2010*, Gradski muzej Sisak, Sisak.

Batović, Š. 1979, Jadranska zona, in: *Praistorija jugoslavenskih zemalja. II: Neolitsko doba*, Benac A. (ed.), Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Centar za balkanološka istraživanja, Sarajevo, 473–634.

Blaće, A. 2014, Razvoj i suvremena preobrazba krajolika naselja Danilskog Polja kod Šibenika, *Ekonomika i ekohistorija*, Vol. 10, 173–188.

Brajković, T., Krnčević, Ž., Podrug, E. 2013, *Arheološki vodič po Danilu*, Muzej grada Šibenika, Šibenik.

Buljević, Z. 2017, Stakleni inventar, in: M. Sanader, D. Tončinić, Z. Šimić-Kanaet, S. Ivčević, Z. Buljević, T. Šeparović, I. Miloglav, *Tilurium IV. Arheološka istraživanja 2007.-2010. godine*, Sanader M. (ed.), FF Press, Zagreb, 175–238.

Burić, T. 2007, Starohrvatsko groblje na položaju Svečurje u Kaštel Starom, *Starohrvatska prosvjeta*, III. s. Vol. 34, 105–122.

Burić, T. 2015, Starohrvatsko groblje na položaju Svečurje u predjelu Rudine u Kaštel Novom, *Starohrvatska prosvjeta*, III. s. Vol. 42, 165–211.

Burić, T. 2023, Starohrvatska groblja poganskog horizonta u Kaštelima / Early Croatian cemeteries of the pagan horizon in Kaštela, *Starohrvatska prosvjeta*, III. s. Vol. 50, 101–142.

Cetinić, Ž. 1998, *Stranče – Gorica starohrvatsko groblje*, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Rijeka.

Cosyns, P. 2011, *The production, distribution and consumption of black glass in the Roman Empire during the 1st - 5th century AD: An archaeological, archaeometric and historical approach*, Unpublished PhD Thesis, Vrije Universiteit, Brussel.

Dimitrijević, S., Težak-Gregl, T., Majnarić-Pandžić, N. 1998, *Prapovijest*, Povijest umjetnosti u Hrvatskoj 1, Naprijed, Zagreb.

Domić Kunić, A., Radman-Livaja, I. 2009, Urna iz Danila u kontekstu društvene elite municipija Ridera, *Arheološki radovi i rasprave*, Vol. 16, 67–106.

Facsády, R. A. 2009, *Aquincumi Ékszerek / Jewellery in Aquincum*, Aquincum Múzeum gyűjteménye 1 / Aquincum Collection 1, Pátria Nyomda ZRT., Budapest.

Fadić, I. 2006, *Argyrumtum u odsjaju antičkog stakla*, Arheološki muzej, Zadar.

Filipec, K. 2012, *Srednjovjekovno groblje i naselje Đakovo – Župna crkva*, Centar za ranosrednjovjekovna istraživanja Zagreb – Lohor, Odsjek za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

Glavaš, I. 2015, Prilog poznavanju municipaliteta Ridera / A contribution to understanding the municipality of Rider, *Diadora*, Vol. 28, 83–92.

Gregl, Z., Lazar, I. 2008, *Bakar. Staklo iz rimske nekropole / Bakar. The Glass from the Roman Cemetery*, Katalozi i monografije Arheološkog muzeja u Zagrebu V, Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb.

Guiraud, H. 1989, Bagues et anneaux à l'époque romaine en Gaule, *Gallia*, Vol. 46, 173–211.

Gusar, K. 2009, Ranosrednjovjekovni grobovi iz humka Jokina glavica u selu Krneza, in: *Zbornik o Luji Marunu*, Zbornik radova sa Znanstvenog skupa o fra Luji Marunu u povodu 150. obljetnice rođenja (1857.-2007.), Skradin-Knin, 7.-8. prosinca 2007., Tomičić Ž., Uglešić A. (eds.), Gradska knjižnica Juraj Šišgorić, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilište u Zadru, Šibenik – Zadar – Zagreb, 169–181.

Jelovina, D. 1976, *Starohrvatske nekropole na području između rijeka Zrmanje i Cetine*, Čakavski sabor, Split.

Jelovina, D. 1992, Starohrvatsko groblje pred glavnim vratima u staru Varvariju, *Starohrvatska prosvjeta*, III. s. Vol. 20 (1990), 7–63.

Jelovina, D., Vrsalović, D. 1981, Srednjovjekovno groblje na Begovači u selu Biljanima Donjim kod Zadra, *Starohrvatska prosvjeta*, III. s. Vol. 11, 55–136.

Jukić Buča, V. 2018, Staklo iz četvrti sv. Teodora u Puli, *Histria archaeologica*, Vol. 48, 55–118.

Kolanović, J. 1995, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, Školska knjiga, Zagreb.

Korošec, J. 1955, Iskopavanja u Danilu kraj Šibenika, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Vol. 60 (1953), 194–204.

Korošec, J. 1964, *Danilo in danilska kultura*, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.

Krnčević, Ž. 1993, Novi srednjovjekovni nalazi iz Šematorija na Danilu, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Vol. 86, 275–286.

Krnčević, Ž. 1998, Srednjovjekovna arheološka nalazišta na šibenskom području, in: Područje Šibenske županije od pretpovijesti do srednjega vijeka, Znanstveni skup Šibenik, 18–20. listopada 1995., Čečuk B. (ed.), Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 19, Hrvatsko arheološko društvo, Zagreb, 197–225.

Krnčević, Ž., Mendošić M., Pedišić, I. 2000, *Danilo. Arheološki vodič*, Županijski muzej Šibenik, Šibenik.

Lazar, I. 2003, *Rimsko staklo Slovenije / The Roman Glass of Slovenia*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 7, Inštitut za arheologijo, Ljubljana. <https://doi.org/10.3986/9789610503156>

- Lipovac Vrkljan, G., Miletić, Ž. 2000, Reljef Dijane iz Ridera, *Opvscvla archaeologica*, Vol. 23–24 (1999–2000), 155–164.
- Magaš, D., Blaće, A. 2010, Geomorfološka obilježja Danilskog polja kod Šibenika kao osnova historijsko-geografskog razvitka / Geomorphological Features of Danilsko Polje near Šibenik as Basis for Historical-Geographical Development, *Geoadria*, Vol. 15(1), 5–29.
- Mandrizzato, L. (ed.) 2008, *Vetri Antichi del Museo Archeologico Nazionale di Aquileia. Ornamenti e oggettistica e vetro pre- e post-romano*, Corpus delle collezioni archeologiche del vetro in Friuli Venezia Giulia 4, Comitato Nazionale Italiano dell'AIHV, Trieste.
- Marušić, B. 1987, *Starohrvatska nekropola u Žminju*, Arheološki muzej Istre, Pula.
- McClure, S. B., Podrug, E. 2016, Villages, Landscapes, and Early Farming in Northern Dalmatia, in: *Fresh Fields and Pastures New. Papers Presented in Honor of Andrew M.T. Moore*, Lillios K. T., Chazan M. (eds.), Sidestone Press, Leiden, 117–144.
- Mendušić, M. 2016, The Neolithic in Dalmatia and Andrew M. T. Moore's Contribution to Its Investigation, in: *Fresh Fields and Pastures New. Papers Presented in Honor of Andrew M.T. Moore*, Lillios K.T., Chazan M. (eds.), Sidestone Press, Leiden, 101–116.
- Migotti, B. (ed.) 1998, *Accede ad Certissiam. Antički i ranokršćanski horizont arheološkog nalazišta Štrbinci kod Đakova*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Migotti, B. 2009, Kasnoantičko groblje na Štrbincima kod Đakova – iskapanja u 2004. i 2005., *Arheološki radovi i rasprave*, Vol. 16, 107–224.
- Petrince, M. 1996, Kasnosrednjovjekovno groblje kod crkve Sv. Spasa u Vrh Rici – Katalog, *Starohrvatska prosvjeta*, III. s. Vol. 23, 7–138
- Petrince, M. 2000, Groblje na Gornjem vrtlu u Tugarima, *Starohrvatska prosvjeta*, III. s. Vol. 27, 233–242.
- Petrince, M. 2009, *Groblja od 8. do 11. stoljeća na području ranosrednjovjekovne hrvatske države*, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split.
- Piteša, A. 2009, *Katalog nalaza iz vremena seobe naroda, srednjeg i novog vijeka u Arheološkom muzeju u Splitu*, Arheološki muzej Split, Split.
- Piteša, A. 2014, *Zlato i srebro srednjeg vijeka u Arheološkom muzeju u Splitu*, Arheološki muzej u Splitu, Split.
- Reimer, P. J., Austin, W. E. N., Bard, E., Bayliss, A., Blackwell, P. G., Bronk Ramsey, C., Butzin, M., Cheng, H., Edwards, R. L., Friedrich, M., Grootes, P. M., Hajdas, I., Heaton, T. J., Hogg, A. G., Hughen, K. A., Bernd Kromer, Sturt W. Manning, Muscheler, R., Palmer, J. G., Pearson, Ch., van der Plicht, J., Reimer, R. W., Richards, D. A., Scott, E. M., Southon, J. R., Turney, C. S. M., Wacker, L., Adolphi, F., Büntgen, U., Capano, M., Fahrni, S. M., Fogtmann-Schulz, A., Friedrich, R., Köhler, P., Kudsk, S., Miyake, F., Olsen, J., Reinig, F., Sakamoto, M., Sookdeo, A., Talamo, S. 2020, The IntCal20 Northern Hemisphere Radiocarbon Age Calibration Curve (0–55 cal kBP), *Radiocarbon*, Vol. 62(4), 725–757. <https://doi.org/10.1017/RDC.2020.41>
- Rendić-Miočević, D. 1989, *Iliri i antički svijet. Ilirološke studije*, Književni krug, Split.
- Sokol, V. 2019, *Hrvatska srednjovjekovna arheološka baština*, Izdavačka kuća Meridijani, Zagreb.
- Spaer, M. 1988, The Pre-Islamic glass bracelets of Palestine, *Journal of Glass Studies*, Vol. 30, 51–61.
- Stošić, K. 1941, *Sela šibenskog kotara*, Tiskara Kačić, Šibenik.
- Suić, M. 2003, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Golden Marketing, Institut za arheologiju, Zagreb.
- Tomaš Barišić, T. 2018, Rimski nakit od gagata i crnog stakla u Gradskom muzeju Sisak, *Godišnjak Gradskog muzeja Sisak*, Vol. 12, 78–127.
- Uroda, N. 2021, Groblje „Novi put“ na Bribirskoj glavici / "Novi put" cemetery at Bribirska glavica, *Starohrvatska prosvjeta*, III. s. Vol. 47 (2020), 303–339.

Summary

Danilsko Polje is a relatively small area located in the hinterland of Šibenik, approximately 15 kilometers east of the city. While it is now a rural area experiencing depopulation, an aging population, and gradual decline, it played a significantly more important role in the past. Thanks to favorable geomorphological characteristics and hydrological features, Danilsko Polje has been inhabited since the Neolithic period (Magaš, Blaće 2010; Blaće 2014). Alongside the eponymous site of the Neolithic Danilo culture (Korošec 1955, 1964; Batović 1979: 524–574; Dimitrijević et al. 1998: 95–103), the area of Danilsko Polje and the surrounding elevated positions contain exceptionally significant sites from other prehistoric periods (Brajković et al. 2013: 56–67), but also antiquity (Rendić-Miočević 1989; Lipovac Vrkljan, Miletić 1999–2000; Krnčević et al. 2000; Suić 2003; Domić Kunić, Radman-Livaja 2009; Brajković et al. 2013; Glavaš 2015) and the Middle Ages (Krnčević 1993, 1998; Brajković et al. 2013: 103–125). A large medieval cemetery with approximately 370 excavated graves was discovered at the site of Stari Šematorij/Šematorij, adjacent to the present-day cemetery and the Church of St. Daniel. Based on the finds, the graves date from the 9th century to the late Middle Ages (Krnčević et al. 2000: 61–62; Brajković et al. 2013: 104–106). Apart from this cemetery, two other early medieval cemeteries have been found on the gentle slopes on the northern side of Danilsko Polje. The cemetery at the Luguše site was discovered accidentally in 1951 during the construction of the Zagorski water supply system. A total of four graves with stone grave architecture, oriented north-south, were uncovered. Finds from the graves included three rings and two single-bead earrings (Pl. 5: 19–23). One ring belongs to the type with overlapping and soldered terminals, while the other two have overlapping terminals joined by a rivet. The earrings were made of thicker hoops, with the lower part decorated with coiled thin copper wire. One earring retained part of the bead. Identical parallels are not known thus far. To assess the site's potential for future research, its approximate location was determined through conversations with local residents, and a geomagnetic survey of the wider area was conducted in 2022. Based on the geomagnetic survey, we can assume that the site represents a small cemetery; however, without archaeological excavations, no concrete conclusions can be drawn about this cemetery. The cemetery at the Eraci site was excavated in 1971. The archaeological campaign, during which 32 graves were investigated, was led by Marija Šmalcelj and Zlatko Gunjača. Smaller revisionary investigations at the site were carried out in 2022 by the Institute of Archaeology in collaboration with the Šibenik City Museum. Two small trenches were excavated, but no new graves were found, leading to the conclusion that the entire cemetery had been excavated in 1971. The first information about the cemetery was published

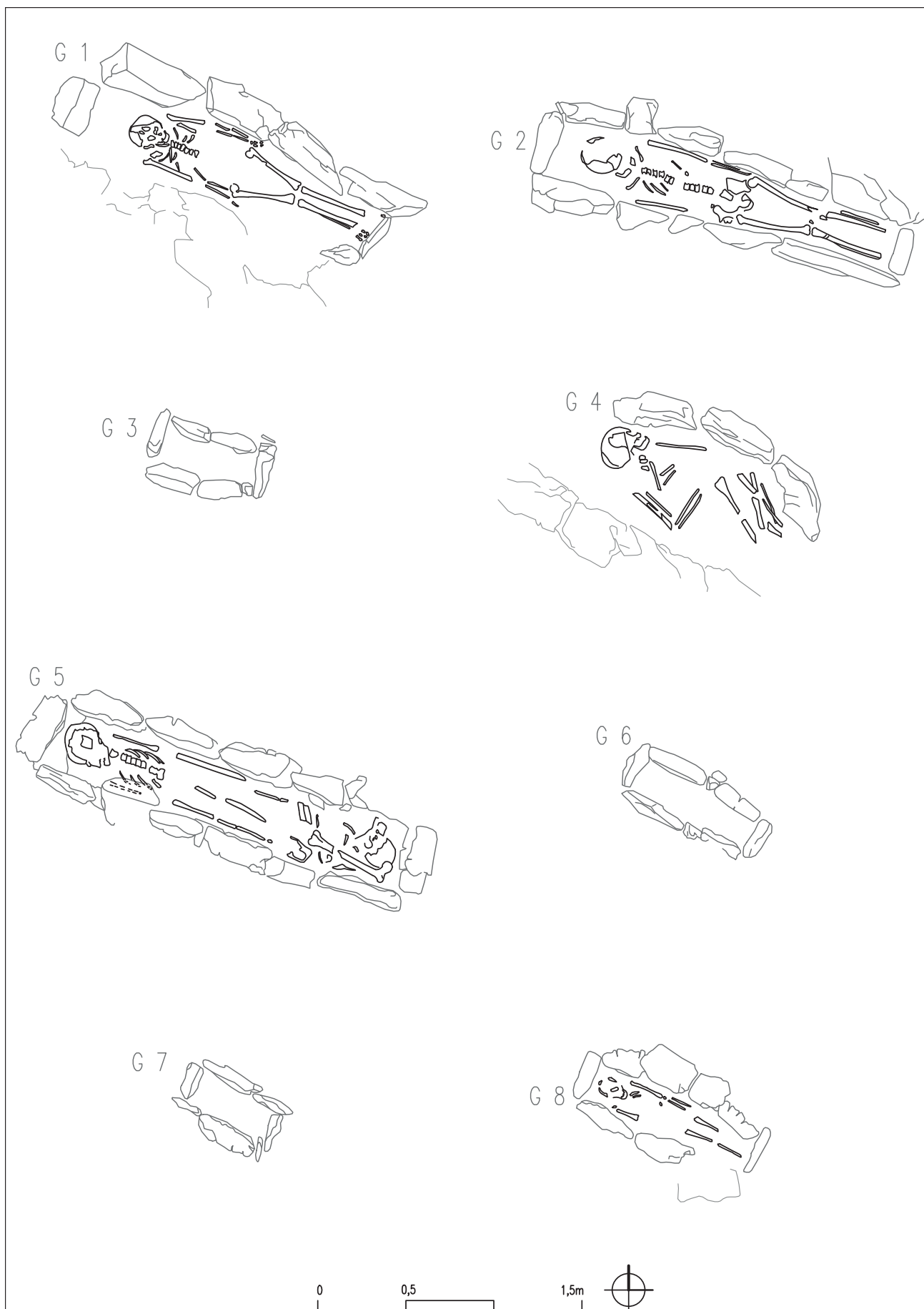
by Dušan Jelovina in 1976 (Jelovina 1976: 42), but the complete cemetery has not yet been published. All discovered graves had stone architecture consisting of a single row of irregularly broken stones combined with vertically set, irregular unworked slabs. Most graves were rectangular, but some oval-shaped graves were also found (G 4, G 8, G 19, G 22, and G 27). Due to extensive damage, the shapes of some graves could not be reliably determined. Given the relatively small size and short duration of the cemetery, and its different forms of grave chambers, we can conclude that these forms were used concurrently. Skeletal remains from the graves were not collected during the excavation, but based on the drawings of the graves (dimensions of grave chambers and skeleton lengths) we can tentatively assume that the site contained 18 adults, 11 children, and three individuals whose age could not be determined due to excessive damage. Of the 18 adults, four can be identified as women based on the discovered pairs of single-bead earrings. Only nine graves contained finds (Fig. 6). Of these nine, seven belonged to adults (G 1, G 2, G 4, G 5, G 17, G 19, and G 26), and two to children (G 10 and G 20). All the finds fall into the category of jewellery: hoops, single-bead earrings, and rings. Simple bronze hoops with open and cut ends were found in graves G 4, G 17, and G 20 (Pl. 5: 3, 6, 9). Graves G 4 and G 20, which were children's graves, each contained a single small hoop made of thin wire. Additionally, grave 4 included a cast ring, and grave 20 included a fragment of a glass vessel rim, a fragment of a glass ring, and a glass bead (Pl. 5: 10–12). The hoop from grave 17 belonged to an adult and was of the type with overlapping and open ends, differing from the previously mentioned examples by being made of thicker wire and having overlapping ends. Along with the hoop, grave 17 included a simple ring with overlapping terminals joined by a rivet (Pl. 5: 7). These small hoops are the simplest and one of the most common forms of jewellery in early Croatian graves. They appear in graves not only in the early Middle Ages, but also throughout the high and late Middle Ages (Petrinec 2009: 200). Single-bead earrings were found in five graves (G 1, G 2, G 5, G 10, and G 26). Except for grave G 10, which contained only one earring and most likely belonged to a child, all other graves had pairs of earrings. The earrings in graves G 1, G 2, and G 26 were the sole finds, while grave G 5 also contained a ring, and grave G 10 had a cast button/pendant. Except for one silver earring, which was discovered prior to archaeological excavations and lacks a known context (cat. no. 18), all the earrings are made of bronze and belong to the simplest type of earring with smooth, undecorated beads. However, they can be classified into two subtypes. The first subtype includes earrings from graves G 1 and G 10, which have smooth, rounded beads without a pronounced joint at the hemispheres (Pl. 5: 1, 4). The pair from grave G 1 fastened using a hook and eye, while the earring from grave G 10 is too

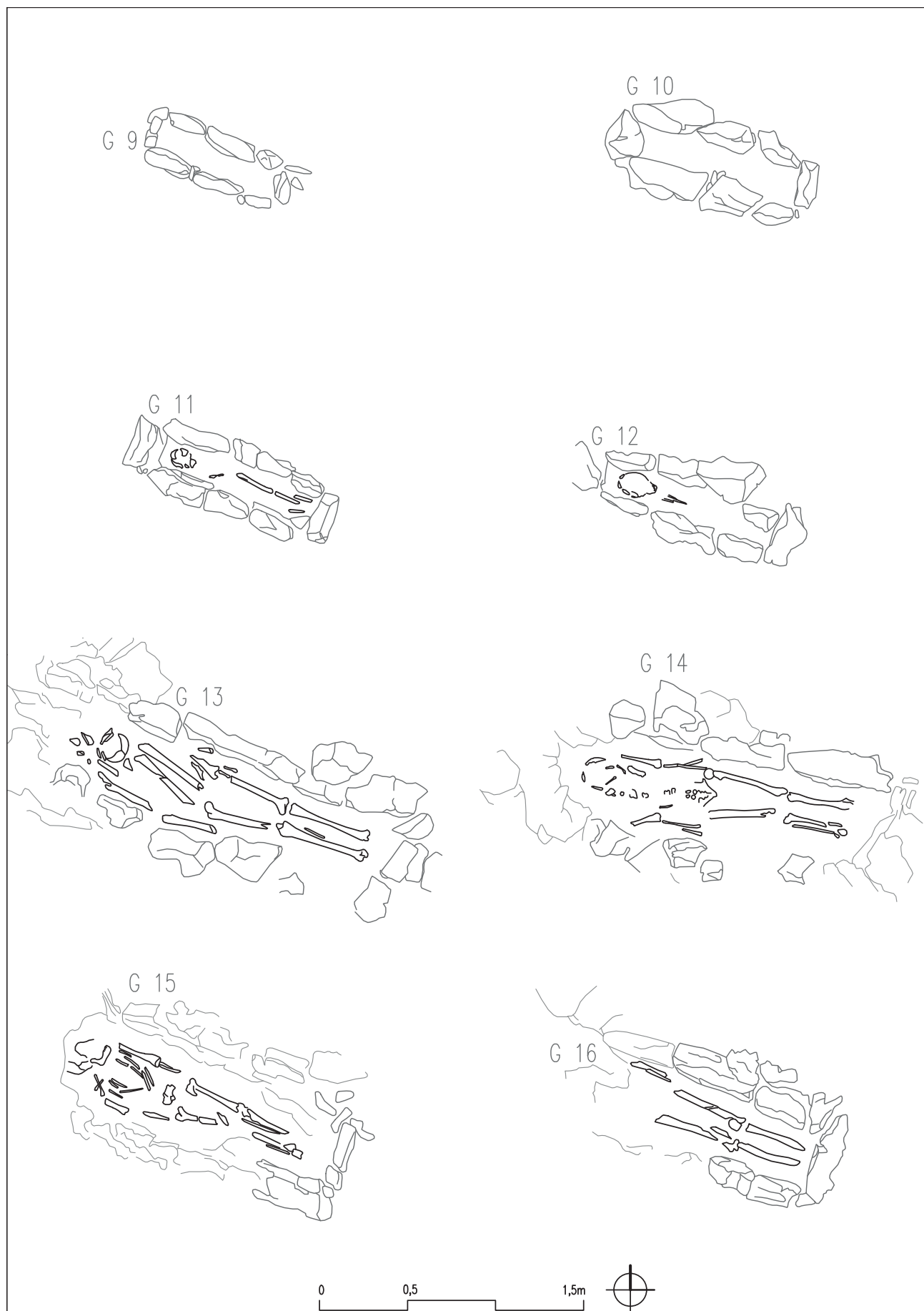
damaged to determine the fastening method. Specimens with rounded beads have been found at sites such as Biskupija – Bukorovića Podvornice (Jelovina 1976: Pl. XXXVII: 8), Begovača (Jelovina, Vrsalović 1981: Pl. XXVII: 387), Solin – Glavičine (Jelovina 1976: Pl. LXXXV: 15), Solin (Piteša 2009: 96, 98; 2014: 76, 79), and Klapavice near Klis (?) (Piteša 2009: 97; 2014: 78). However, the Solin and Klapavice earrings differ from the Erak earrings in their material (silver) and fastening method. One earring (Piteša 2014: 76) also differs in having a double-wound filigree wire at the joint of the hemispheres. This variation of single-bead earrings is significantly rarer than the second subtype, which consists of earrings with oval beads. Earrings from grave G 26 (Pl. 5: 13, 14) have oval beads; such earrings have been found at almost all early Croatian cemeteries. Regardless of the bead's shape and decoration or the fastening method (hook and eye or insertion of a loop into the bead), most authors date such earrings from the early (Jelovina 1976: 98–99; Burić 2007: 112–113; 2015: 200) or mid-ninth century (Gusar 2009: 178; Petrinec 2009: 208–212; Piteša 2009: 93) to the 11th century. Sokol classifies single-bead earrings into several types, dating small earrings with smooth beads (type 14), which could include the Erak earrings, to the last third of the ninth century and the first decades of the tenth century (Sokol 2019: 258–259). Aside from earrings, rings represent the largest group of finds in early Croatian cemeteries. Three rings were found in each of the two studied cemeteries. Unfortunately, two D-sectioned cast rings from Erak (G 4 and G 5) have not been preserved. The ring from grave G 17 (Pl. 5: 7) belongs to a simple type with overlapping terminals joined by a rivet. The same type includes two rings found at Luguše (Pl. 5: 20, 21). The third ring from Luguše (Pl. 5: 19) can be classified as a type with overlapping and soldered terminals. These are the two simplest and most common types of rings in early medieval cemeteries, appearing throughout the cemeteries' period of use (Petrinec 2009: 240–242). However, when considering the broader corpus of rings with overlapping and riveted terminals, M. Petrinec distinguishes rings with particularly thin, triangle-sectioned bands, such as the ring from Erak. Based on finds from Livade in Konjsko Polje, Ostrovica near Bribir, Dubravica near Skradin, Trljug, Gluvine Kuće in Glavice, Putalj, and Begovača in Biljane Donje, where they are mostly found with the oldest earring types, such rings are dated to the second half of the ninth and the beginning of the tenth century (Petrinec 2009: 241). Particularly interesting finds are glass fragments from grave G 20: a vessel rim, a bead, and part of a ring. All these items date to antiquity and were reused during the early medieval period. Such glass objects from antiquity usually serve as jewellery in early medieval graves, especially as parts of necklaces. Fragments of rims and handles of Roman glass vessels have been identified on necklaces found in Dubravice (grave 12), Gluvine Kuće II in Glavice (grave 8), near the Church of the Holy Cross in Nin (grave 162) (Petrinec 2009: 249), and Svećurje in Kaštel Novi (grave 22) (Burić

2015: 173). The necklace in grave 162 in Nin included not only a fragment of a glass vessel, but also a Roman bead. Based on the other material found in these graves, they are generally dated to the 9th century (Petrinec 2009: 249). The current knowledge indicates that the cemeteries at Danilo – Luguše and Danilo – Eraci belong to the group of early medieval cemeteries that were established and functioned without a church building. The graves discovered at the Danilo – Luguše site during construction works were unfortunately destroyed, and the rings found there can be dated to the 9th–10th century. Without further archaeological investigations, little more can be said about this cemetery. However, geomagnetic surveys lead to the assumption that it was a small, relatively short-period cemetery, like Eraci. At Eraci, the 1971 excavations uncovered 32 graves. Revisionary investigations in 2022 confirmed that the cemetery had been fully excavated. Based on the small number of graves, the general characteristics of the cemetery, and analysis of the finds, it can be assumed that it was a small cemetery, used by a family or small community over a few decades, most likely in the first half of the 10th century. Radiocarbon analysis conducted on a human skull sample from 2022 confirmed the cemetery's 10th-century date. Once burials at the Luguše and Eraci sites ceased, the communities living in Danilsko Polje buried their dead at the Danilo-Šematorij site, where a large cemetery developed around a church building and continued to be used into the late Middle Ages.

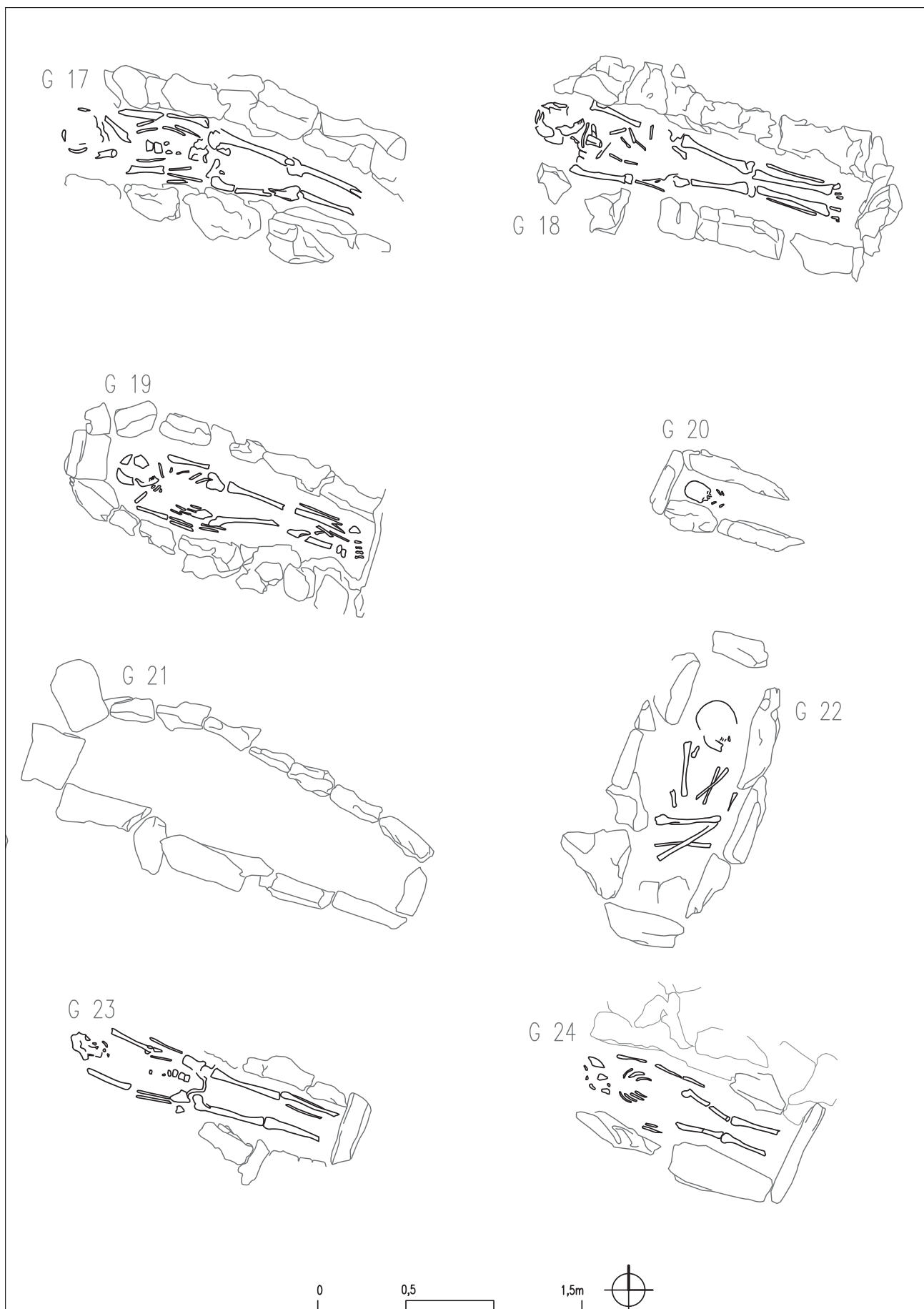
Acknowledgement

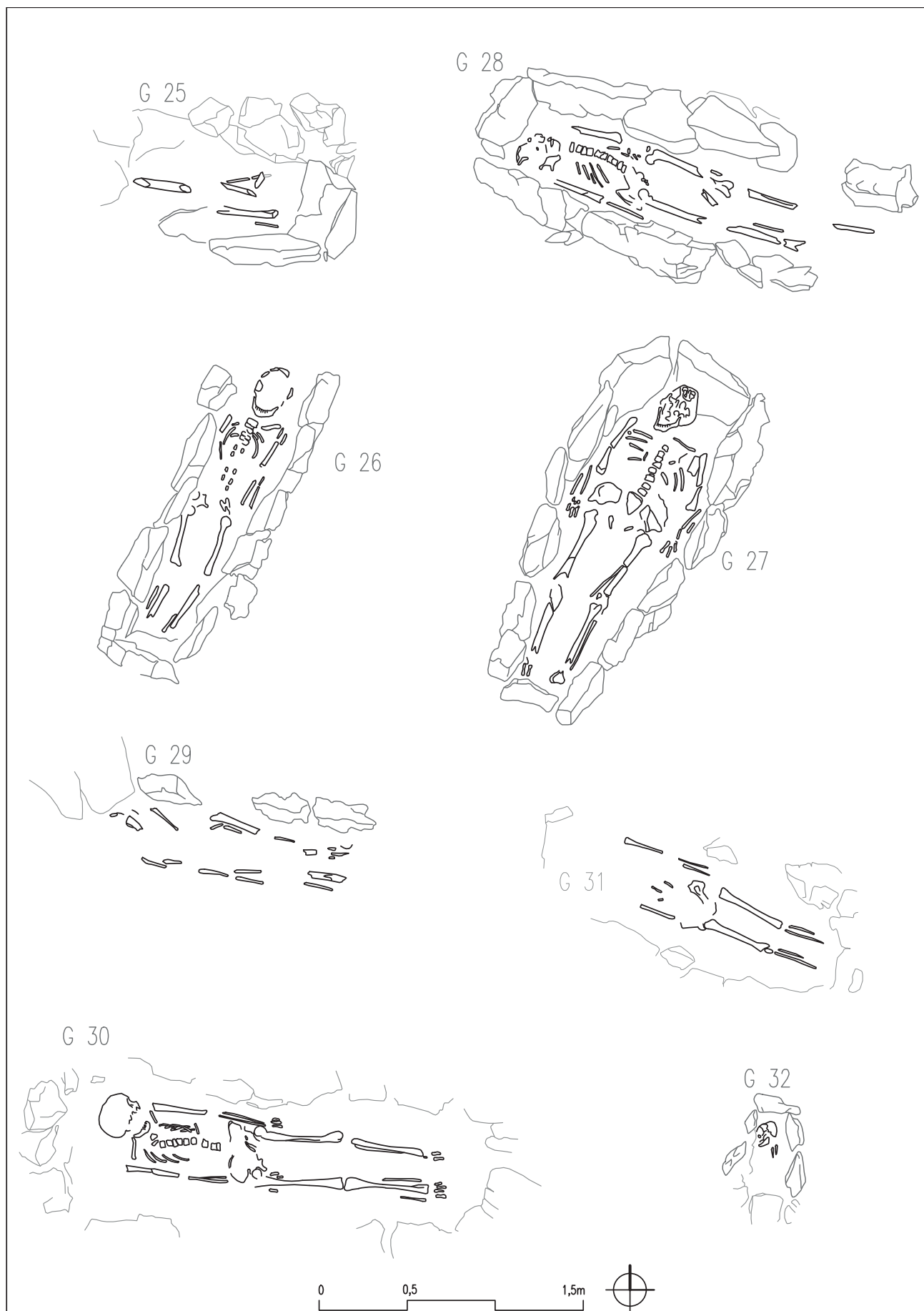
This paper was prepared as part of the internal project *Medieval Communities on the Eastern Adriatic Coast Through the Prism of Interdisciplinary Cemetery Research* (MedComm), conducted at the Institute of Archaeology and financed by the European Union – NextGeneration EU (NPOO).

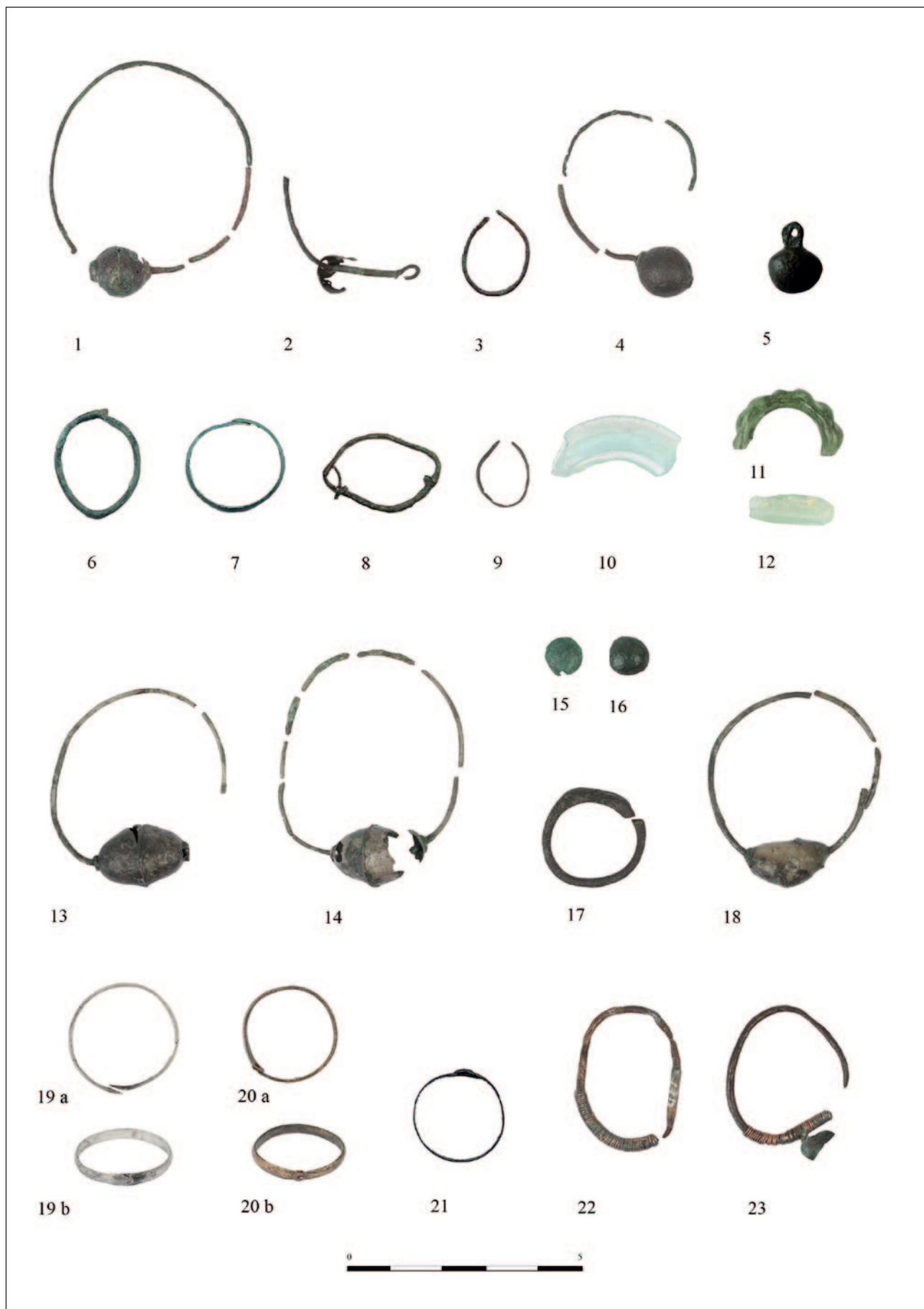

T. 2 Danilo – Eraci, Grobovi 9–16 (izradila: K. Turkalj)
Pl. 2 Danilo – Eraci, Graves 9–16 (made by: K. Turkalj)

T. 4 Danilo – Eraci, Grobovi 25–32 (izradila: K. Turkalj)
Pl. 4 Danilo – Eraci, Graves 25–32 (made by: K. Turkalj)

T. 5 Danilo – Eraci, nalazi iz G1 (1-2), G4 (3), G10 (4-5), G17 (6-7), G19 (8), G20 (9-12), G26 (13-14), izvan grobnih cjelina (15-18); Danilo – Luguše (19-23) (snimio: H. Jambreč; izradila: K. Turkalj)
 Pl. 5 Danilo – Eraci, finds from G1 (1-2), G4 (3), G10 (4-5), G17 (6-7), G19 (8), G20 (9-12), G26 (13-14), outside graves (15-18); Danilo – Luguše (19-23) (photo by: H. Jambreč; made by: K. Turkalj)